

საქართველოს სოფლის განვითარების სტრატეგია

2017-2020

შესავალი: ქვეყნის მდგრადი ეკონომიკური განვითარებისა და ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდისთვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სოფლის განვითარებას. სოფლის განვითარება საერთაშორისო და ევროპული საუკეთესო პრაქტიკის შესაბამისად მნიშვნელოვანია სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის კეთილდღეობის ზრდის და სოფელსა და ქალაქს შორის ეკონომიკური უთანაბრობის შემცირებისთვის.

აუცილებელია სოფლის მეურნეობის იმ პოტენციალის კარგად გაცნობიერება, რომელსაც შუძლია ინოვაციური, ინკლუზიური და მდგრადი გადაწყვეტილებების შემოთავაზება ისეთი მიმდინარე და სამომავლო საზოგადოებრივი გამოწვევების დასაძლევად, როგორცაა ეკონომიკური კეთილდღეობა, სასურსათო უსაფრთხოება, კლიმატის ცვლილება, რესურსების მართვა და სოციალური ჩართულობა.

სოფლის განვითარების და სოფლის მეურნეობის პოლიტიკა უნდა ეფუძნებოდეს სოფლის იდენტობას და ტენდენციებს, რაც უნდა განხორციელდეს ინტეგრირებული სტრატეგიების განხორციელებით და მრავალდარგობრივი მიდგომებით. ამ პოლიტიკამ უნდა უზრუნველყოს ეკონომიკის დივერსიფიკაცია და მეწარმეობის განვითარების, ინვესტიციების, ინოვაციებისა და დასაქმების ხელშეწყობა. მათ მეტი მნიშვნელობა უნდა შესძინონ სოფლის იდენტობას და შექმნან მდგრადი განვითარების საფუძველი, უზრუნველყონ სოციალური ჩართულობა და ადგილობრივი განვითარება, ისევე, როგორც ხელი შეუწყონ მეურნეობებისა და თემების სიცოცხლისუნარიანობას სოფლად.

სოფლის განვითარება დღეს საქართველოში ძალიან მნიშვნელოვანია, ვინაიდან მოსახლეობის 42.8% (1,591.9 ათასი ადამიანი) სოფლად ცხოვრობს (2016 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით), ხოლო 2015 წელს დასაქმებულთა 48.6% სოფლის მეურნეობა, ნადირობა და მეტყევეობა, თევზჭერა, მეთევზეობაშია დასაქმებული. 2015 წლის მონაცემებით, სოფლის მეურნეობის წილი მთლიან შიდა პროდუქტში (მშპ) 9.1%-ს შეადგენს.

საქართველოს სოფლების დინამიური განვითარებისკენ მიმართული მიდგომა უნდა აერთიანებდეს კომპლექსურ და სტრატეგიულ მეთოდებზე დაფუძნებულ სპეციალურ ღონისძიებებს, რომელთა განხორციელების შედეგად გაუმჯობესდება სოფლად მცხოვრებთა ყოფა და ამავდროულად, გაუმჯობესდება და უკეთ იქნება დაცული კულტურული მემკვიდრეობა და ბუნებრივი გარემო.

ამგვარი ღონისძიებები შეიძლება მოიცავდეს ეკონომიკის დივერსიფიკაციის ხელშეწყობას, სოფლის მოსახლეობისთვის ახალი ეკონომიკური შესაძლებლობების განვითარებას, სოფლის მეურნეობაში ინოვაციების და თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვის მხარდაჭერას, სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოების და მარკეტინგის ხელშეწყობას, ფერმერული მეურნეობების კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას, ტყის და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი

მართვის უზრუნველყოფას. დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ასევე სოციალურ ჩართულობას და ადგილობრივი მოსახლეობის აქტიურობას ადგილობრივი საჭიროებების იდენტიფიცირებისა და მოგვარების გზებთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების მიღებაში.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს ამ ეტაპზე არ გააჩნია სოფლის განვითარების ერთიანი პოლიტიკა, რომელიც უკვე

წარმატებით ხორციელდება როგორც ევროკავშირის წევრ, ასევე, მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში.

საქართველოსა და ევროკავშირს შორის 2014 წლის 27 ივნისს ხელმოწერილი ასოცირების შესახებ შეთანხმების მე-10 თავის - „სოფლის მეურნეობა და სოფლის განვითარება“ თანახმად, საქართველომ უნდა უზრუნველყოს სოფლის და სოფლის მეურნეობის განვითარება ევროკავშირის პოლიტიკის და საუკეთესო პრაქტიკის შესაბამისად და დაუახლოვოს საქართველოს კანონმდებლობა ევროპულს, ასევე, ხელი შეუწყოს როგორც ცენტრალური, ასევე ადგილობრივი ხელისუფლების შესაძლებლობების გაძლიერებას, რათა პოლიტიკის დაგეგმვა და შეფასება შესაბამებოდეს ევროპულ ნორმებს. "მხარეები ითანამშრომლებენ, რათა ხელი შეუწყონ სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარებას, კერძოდ, პოლიტიკისა და კანონმდებლობის თანმიმდევრული დაახლოების გზით" (ასოცირების შეთანხმება, მუხლი 333).

ევროკავშირის სოფლის განვითარების პოლიტიკას 2020 წლამდე 6 ძირითადი პრიორიტეტი აქვს, რომლებიც მიმართულია ეკონომიკური, სოციალური და გარემოს კუთხით არსებული გამოწვევების დაძლევისკენ. ესენია: 1. სოფლად, სოფლისა და სატყეო მეურნეობაში ცოდნის გადაცემისა და ინოვაციების ხელშეწყობა; 2. ყველა რეგიონში, ყველა ტიპის სოფლის მეურნეობის სიცოცხლისუნარიანობის და კონკურენტუნარიანობის ამაღლება და ინოვაციური სასოფლო-სამეურნეო ტექნოლოგიებისა და ტყის რესურსების მდგრადი მართვის ხელშეწყობა; 3. სურსათის წარმოებაში ღირებულებათა ჯაჭვის ორგანიზების ხელშეწყობა, მათ შორის, სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოება და მარკეტინგი, საქონლის სათანადო პირობებით უზრუნველყოფა და სოფლის მეურნეობაში რისკების მართვა;

4. სოფლის მეურნეობასა და ტყის რესურსებთან დაკავშირებული ეკოსისტემების აღდგენა, დაცვა და გაუმჯობესება;

5. რესურსების ეფექტიანი გამოყენების ხელშეწყობა და სოფლის მეურნეობაში, სურსათის წარმოებასა და მეტყვეობაში ეკოლოგიურად სუფთა და კლიმატის ცვლილებებისადმი მდგრადი ეკონომიკის

მხარდაჭერა; 6. სოფლად სოციალური ჩართულობის, სიღარიბის შემცირებისა და ეკონომიკური განვითარების ხელშეწყობა.

ევროკავშირის მიდგომის მთავარი მახასიათებელი და გაცხადებული მიზანია საზოგადოების ძალისხმევით გამოვლინდეს ადგილობრივი პრიორიტეტები, განისაზღვროს სტრატეგიები, საითკენაც შემდგომში მიმართული იქნება ინვესტიციები. მნიშვნელოვანია ამგვარი მიდგომის საქართველოში გამოყენების მექანიზმების შემუშავება და იმის განსაზღვრა, თუ როგორ იმოქმედებს ეს მექანიზმი ამჟამინდელ რეგიონული და მუნიციპალური დონის დაგეგმარებაზე. ადგილობრივი თანამშრომლობის ერთ-ერთ მექანიზმად შესაძლებელია განხილულ იქნეს ადგილობრივი სამოქმედო ჯგუფების (LAG) ფუნქციონირება.

მიუხედავად საქართველოს მთავრობის მიერ განხორციელებული მნიშვნელოვანი ღონისძიებებისა, სოფლის მოსახლეობა სხვადასხვა სოციალური, ეკონომიკური და ინფრასტრუქტურული პრობლემების წინაშე დგას. ჯერ-ჯერობით ისევ გამოწვევაა ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ფინანსურ რესურსებზე ხელმისაწვდომობა, თანამედროვე ტექნოლოგიებისა და ცოდნის არასაკმარისი გამოყენება, რაც, თავის მხრივ, მნიშვნელოვან ბარიერს უქმნის მეწარმეობის, მათ შორის, მცირე და საშუალო მეწარმეობის განვითარებას.

მნიშვნელოვანი განსხვავებაა დედაქალაქსა და დანარჩენ რეგიონებს შორის როგორც მოსახლეობის საშუალო ყოველთვიურ შემოსავლებში, ასევე, საშუალო ყოველთვიურ შემოსავლებში ერთ შინამეურნეობაზე და მოსახლეობის ერთ სულზე. თბილისში ეს მაჩვენებლები გაცილებით მაღალია, ვიდრე დანარჩენ რეგიონებში. იგივე მდგომარეობაა ხარჯების კუთხითაც. თბილისში შექმნილი დამატებული ღირებულება ქვეყანაში შექმნილი მთლიანი დამატებული ღირებულების 48.4%-ია (2014). მხოლოდ ამ მაჩვენებლებითაც ცხადია, რაოდენ დიდი განსხვავებაა ქალაქის (ამ შემთხვევაში - თბილისის) და სოფლის მოსახლეობის ცხოვრების დონეს შორის.

სწორედ ამ უთანაბრობის გამოსწორებისთვის მნიშვნელოვანია სოფლის განვითარების ერთიანი ხედვის და სტრატეგიის შემუშავება, რომელიც ასახავს ქვეყანაში არსებულ რეალურ სურათს და დაფუძნებული იქნება საუკეთესო საერთაშორისო და ევროპულ პრაქტიკაზე, რომელიც, თავის მხრივ, მიზნად ისახავს სოფლის მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლებისა და სოფლის კონკურენტუნარიანობის ზრდის ხელშეწყობას.

წინამდებარე სტრატეგია შემუშავებულია საქართველოში სოფლად არსებული მდგომარეობის ანალიზის საფუძველზე და მასში ასახულია არსებული შეფასებები, ადგილზე განხორციელებული და მიმდინარე პროგრამები. სპეციფიური ღონისძიებები გაწერილია თანდართულ სამოქმედო გეგმაში. სტრატეგიაში ასევე გათვალისწინებულია სამოქმედო გეგმის განხორციელების, მონიტორინგისა და შეფასების მექანიზმები.

ტერმინი „სოფლად“ გულისხმობს არა მხოლოდ სოფლებს (როგორც სოფელი განმარტებულია კანონმდებლობით) არამედ სხვა დასახლებულ პუნქტებსაც. მაგალითად, მუნიციპალიტეტების ადმინისტრაციულ ცენტრებს, რომლებიც შეიძლება იყოს დაბა ან

ქალაქი. თბილისის შემთხვევაში კი, ასევე, ადმინისტრაციულ ერთეულებს - რაიონებს, რომლებიც შედის თბილისის საზღვრებში.

სოფლის განვითარების სტრატეგიაში გათვალისწინებულია საქართველოს მთავრობის პრიორიტეტები და ყველა იმ სექტორული თუ მულტისექტორული განვითარების მიმართულებები, რომლებიც კავშირშია სოფლის განვითარებასთან.

წინამდებარე სოფლის განვითარების სტრატეგია და შესაბამისი სამოქმედო გეგმა (2017 წლისთვის) შემუშავებულია საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კოორდინაციით, ყველა შესაბამისი სახელმწიფო უწყების ჩართულობით, გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციასთან (FAO) და გაეროს განვითარების პროგრამასთან (UNDP) აქტიური თანამშრომლობითა და მხარდაჭერით. დოკუმენტის შემუშავების პროცესში ასევე უზრუნველყოფილ იყო დაინტერესებულ პირთა ჩართულობა. შეხვედრები ჩატარდა საქართველოს ყველა რეგიონის წარმომადგენლებთან, მათ შორის, მუნიციპალიტეტების, ბიზნეს სექტორის, არასამთავრობო ორგანიზაციების და სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებთან.

სოფლის მეურნეობა: სოფლის მოსახლეობისთვის დასაქმებისა და შემოსავლის ძირითად წყაროს სოფლის მეურნეობა წარმოადგენს. ამჟამად, სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულია სამუშაო ძალის 43%, საიდანაც 97%-ზე მეტი თვითდასაქმებულია. სოფლად მცხოვრები მოსახლეობისთვის ალტერნატიული დასაქმების შესაძლებლობები დაბალია.

2015 წელს, სოფლის მეურნეობაში შექმნილმა დამატებულმა ღირებულებამ (ქვეყნის მშპ-ში) 2,507.6 მლნ ლარი შეადგინა, ხოლო რეალურმა ზრდამ 1.5%. 2015 წლის მონაცემებით, სოფლის მეურნეობის წილი ქვეყნის მშპ-ში 9.1%-ია. პირველად წარმოებაში

შექმნილი დამატებული ღირებულების 48% მეცხოველეობაზე მოდის, ხოლო 21% - ხილის, კაკლის, სასმელებისა და სუნელ-სანელებლების წარმოებისათვის საჭირო კულტურების მოყვანაზე. კვების მრეწველობაში შექმნილი დამატებული ღირებულება აღნიშნული პერიოდისათვის 1,827.8 მილიონ ლარს შეადგენდა, რაც მშპ-ს 6.7%-ია. კვების მრეწველობაში შექმნილი დამატებული ღირებულების 39% შინამეურნეობებში პროდუქციის გადამუშავებაზე მოდის, ასევე მნიშვნელოვანი წილი უკავია ალკოჰოლური სასმელების წარმოებას.

საქართველოს ტერიტორიის 3 მილიონ ჰექტარზე მეტი (ტერიტორიის 43.4%) სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებია, რომლებშიც ასევე შედის სათიბ-სამოვრები, ხოლო დანარჩენი ტერიტორიის 43% დაფარულია ტყის საფარით.

2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მიხედვით, მეურნეობების სარგებლობაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო მიწის თითქმის ნახევარი (47.9%) სახნავს წარმოადგენს, საიდანაც 30% დაუმუშავებელია.

დღემდე სოფლის მეურნეობის განვითარებისა და კონკურენტუნარიანობის ზრდის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ხელისშემშლელ ფაქტორად რჩება ურთულეს პოლიტიკურ ვითარებაში (1992-1998 წ.) განხორციელებული მიწის რეფორმა, რამაც მეურნეობების მცირე ფართობებად დანაწევრება და წარმოების ნატურალიზაცია გამოიწვია.

2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მიხედვით, 1 ჰექტრამდე მიწას ფლობს მიწათმოსარგებლეთა 73.1%, 1-დან 5 ჰექტრამდე ფართობს - 25.5%, ხოლო 5 ჰექტარზე მეტს - მხოლოდ 1.5%. პრობლემას ამწვავებს ისიც, რომ მეურნეობების კუთვნილი 1 ჰექტარი მიწა საშუალოდ წარმოდგენილია 2-3 ნაკვეთად. აქედან

გამომდინარე, მომგებიანი და ეკონომიკურად ძლიერი სოფლის მეურნეობის განვითარება მიწების კონსოლიდაციის გარეშე შეუძლებელია. სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფონდის რაციონალური მართვის, სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ბაზრის განვითარებისა და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების მიზნობრივი გამოყენების ხელშეწყობის მიზნით, განხორციელდება ღონისძიებები ფერმერთა რეესტრისა და მიწათსარგებლობის გეოინფორმაციული სისტემის შექმნის მიმართულებით. უნდა აღინიშნოს, რომ სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის მნიშვნელოვან ნაწილს ჯერ კიდევ დაურეგისტრირებელი აქვს საკუთრებაში არსებული მიწა ფართობი. შესაბამისად, მათი ეკონომიკური აქტივობისთვის

გამოყენება შეუძლებელია (მაგ: საკრედიტო რესურსის უზრუნველყოფისთვის).

სოფლის მეურნეობის პროდუქციის პირველადი წარმოების პროდუქტიულობის ზრდა და თვითღირებულების შემცირება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ხარისხიანი სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის გამოყენებაზე. ამჟამად კერძო სექტორში არსებული სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის უმეტესი ნაწილი გაუმართავი და ამორტიზირებულია, რაც აფერხებს სამუშაოების აგროვადებში შესრულებას, ზრდის წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულებას, აუარესებს მოსავლის ხარისხს და ამცირებს წარმოების მოცულობას. აღნიშნული პრობლემის მოგვარების მიზნით, მომავალში განხორციელდება მნიშვნელოვანი პროექტები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის ხელმისაწვდომობის ასამაღლებლად.

საქართველოს სოფლის ტერიტორიებზე სასაწყობე მეურნეობების და შესაბამისი მომსახურებების ნაკლებობაც შეიმჩნევა. შესაბამისი მომსახურებების ნაკლებად

გამოყენების ძირითადი მიზეზი, საწყობების და მაცივრების შემთხვევაში, სოფლიდან დიდი მანძილით დაშორება და ფასია. სახელმწიფო ხელს შეუწყობს მოსავლის აღების შემდგომი ტექნოლოგიების დანერგვას - შემნახველი, დამხარისხებელი, შემფუთავი, გადამამუშავებელი და სადისტრიბუციო სექტორების განვითარებას. ამით უზრუნველყოფილი იქნება დამატებული ღირებულების შემქმნელი სრული ციკლის შემადგენელი კომპონენტების ინტეგრაცია.

ქვეყანაში ჯერ კიდევ არ არის კარგად განვითარებული და კონკურენტუნარიანი სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გადამამუშავებელი მრეწველობა, თუმცა იგი ზრდის ტენდენციით ხასიათდება. 2015 წელს, საკვები პროდუქტების წარმოების ბრუნვას 12 გადამამუშავებელი მრეწველობის მთლიანი ბრუნვის 45.6% უკავია და 2,9 მილიარდ ლარს აღემატება. გამოშვებას გადამამუშავებელი მრეწველობის მთლიანი გამოშვების 46.6% უკავია და 2,8 მილიარდ ლარს აღემატება.

სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გაყიდვიდან მიღებული შემოსავლის წილი ფულად და არაფულად სახსრებში 2015 წლისათვის მხოლოდ 7.8%-ია, რაც იმაზე მიუთითებს, რომ მეურნეობები სუსტადაა განვითარებული.

უკანასკნელ პერიოდში შეინიშნება სოფლის მეურნეობის სექტორში კერძო ინვესტიციების ზრდის ტენდენცია, თუმცა მცირე და საშუალო მეწარმეებისთვის, ასევე, პირველადი სოფლის მეურნეობის პროდუქციის მწარმოებელი ფერმერებისთვის ერთ-ერთ ძირითად გამოწვევას ფინანსურ რესურსებზე ხელმისაწვდომობა წარმოადგენს.

მიუხედავად იმისა, რომ აგროსასურსათო პროდუქციის ექსპორტი ზრდადი ტენდენციით ხასიათდება, ამ მიმართულებით

სავაჭრო სალდო ჯერჯერობით კვლავ უარყოფითია. ძირითადი საექსპორტო პროდუქტებია: თხილი, ყურძნის ნატურალური ღვინოები, სპირტიანი სასმელები, მინერალური მტკნარი წყლები. მათი წილი აგროსასურსათო პროდუქციის მთლიან ექსპორტში 70%-მდე აღწევს. დარგის მდგრადი განვითარებისათვის და ქვეყნისთვის მეტი შემოსავლის გენერირებისათვის მნიშვნელოვანია საექსპორტო პროდუქციის და ბაზრების შემდგომი დივერსიფიკაცია. განსხვავებული მდგომარეობაა იმპორტის შემთხვევაში: ხორბალი, ხორცი და ხორცპროდუქტები, ხილი და ბოსტნეული, შაქარი, სპირტიანი სასმელები, მცენარეული ზეთი - ეს იმ პროდუქტთა არასრული ჩამონათვალია, რომლებიც მნიშვნელოვან საიმპორტო პროდუქტებს წარმოადგენს. აღნიშნული პროდუქტების წილი აგროსასურსათო პროდუქციის მთლიან იმპორტში 42%-მდე აღწევს. განსაკუთრებით აღსანიშნავია არასეზონური ბოსტნეულის იმპორტი, რომლის განვითარებისთვის ხელსაყრელი გარემო პირობები არსებობს საქართველოში. ადგილობრივი წარმოების ხილისა და ბოსტნეულის ბაზარზე მიწოდება ძირითადად სეზონზე ხორციელდება.

სოფლის მეურნეობის პროდუქტების როგორც ექსპორტის ზრდის, ასევე კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისთვის მნიშვნელოვანია ადგილწარმოშობის დასახელებების და გეოგრაფიული აღნიშვნების დაცვა. საქართველოს ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნულ ცენტრში - საქპატენტში, უკვე რეგისტრირებულია 18 ადგილწარმოშობის დასახელების ღვინო, 3 მინერალური წყალი, 14 სახეობის გეოგრაფიული აღნიშვნის ყველი, ჭაჭა, ჩურჩხელა და სხვა. ქართული პროდუქციის მხარდაჭერის, გეოგრაფიული აღნიშვნებისა და ადგილწარმოშობის პროდუქტების დაცვის მიზნით ევროკავშირთან, დსთ-სა და მსხვილ საექსპორტო ქვეყნებთან გაფორმებულია შესაბამისი შეთანხმებები.

სოფლის მეურნეობის კონკურენტუნარიანობის ზრდისთვის როგორც პირველადი წარმოების, ასევე გადამამუშავების ეტაპზე და როგორც საქართველოს, ასევე ევროკავშირის ბაზარზე განთავსებისთვის მნიშვნელოვანია DCFTA-ით სურსათის უვნებლობის კუთხით აღებული ვალდებულებების ეტაპობრივი და ეფექტიანი იმპლემენტაცია შეთანხმებითვე განსაზღვრული დროითი პერიოდების გათვალისწინებით.

გარდა იმისა, რომ DCFTA იძლევა საქართველოში წარმოებული სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ევროკავშირის ბაზარზე ყოველგვარი სატარიფო ბარიერის გარეშე განთავსების უნიკალურ შესაძლებლობას, იგი მოითხოვს ქვეყანაში შესაბამისი ინსტიტუციების და სისტემების ეფექტიან ფუნქციონირებას, ასევე, მეწარმეთა მხრიდან DCFTA-ით განსაზღვრული ევროკავშირის რეგულაციებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფას. აღნიშნული მოთხოვნების ადაპტაცია განსაკუთრებით მტკივნეულია მცირე და საშუალო მეწარმეებისთვის როგორც ფინანსური, ასევე შესაბამისი ცოდნის და კვალიფიკაციის სამუშაო ძალის მოძიების კუთხით. სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის კოდექსის მიხედვით, გამარტივებული მოთხოვნები ვრცელდება იმ ბიზნესოპერატორზე, რომელსაც აქვს ა) მცირე ბიზნესის სტატუსი (წლიური ბრუნვა არ აღემატება 200 000 ლარს) და რომელიც ახორციელებს სურსათის/ცხოველის საკვების წარმოებას, გადამამუშავებას, პირველად წარმოებას და დისტრიბუციას, ბ) იმავე საქმიანობებს ტრადიციული მეთოდებით და გ) იმავე საქმიანობებს არაქარხნული წესით მაღალმთიან რეგიონში. შესაბამისად, ამ ტიპის ბიზნესს არ მოუწევს დამატებითი ხარჯების გაღება, რაც მნიშვნელოვანია მათი კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნებისთვის.

სახელმწიფო სერვისებზე ხელმისაწვდომობა: სოფლის მოსახლეობისთვის მნიშვნელოვანია სახელმწიფო სერვისებზე

ხელმისაწვდომობა. უკანასკნელი ათწლეულის განმავლობაში განხორციელებული რეფორმების შედეგად, სახელმწიფო სერვისების მიწოდება მოსახლეობისთვის მნიშვნელოვნად გამარტივდა. დღეისთვის, ქვეყნის მასშტაბით წამატებით ფუნქციონირებს იუსტიციის სახლები, სადაც თავმოყრილია სახელმწიფო სერვისების უმრავლესობა. იუსტიციის სახლი მომხმარებელს 400-მდე სახის სერვისს სთავაზობს ერთ ადგილზე და დღეში 18 000-მდე მომხმარებელს ემსახურება. დღეისთვის, საქართველოს მასშტაბით, თბილისის ჩათვლით, 19 იუსტიციის სახლი ფუნქციონირებს. უახლოეს მომავალში იგეგმება იუსტიციის სახლის გახსნა ახალქალაქში.

აღსანიშნავია, რომ სერვისების უმრავლესობა სახლიდან გაუსვლელად, ელექტრონულად არის ხელმისაწვდომი, თუმცა, იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოს მთელი ტერიტორია ამ ეტაპზე ჯერ კიდევ არ არის დაფარული

ინტერნეტ-ინფრასტრუქტურით, სოფლის მოსახლეობის ნაწილისთვის ამ სერვისებზე ხელმისაწვდომობა შეზღუდულია.

ადგილებზე სახელმწიფო სერვისების გაუმჯობესების მიზნით, მნიშვნელოვანი ღონისძიებები ხორციელდება, მათ შორის:

□ საზოგადოებრივი ცენტრების განვითარება - რომლის მიზანია ადგილობრივი საჯარო მმართველობის გაუმჯობესება, მოსახლეობისათვის ხარისხიანი მომსახურების მიწოდება და ადგილობრივი ინფრასტრუქტურის განვითარება. პროექტის ფარგლებში ხორციელდება საზოგადოებრივი ცენტრების მშენებლობა, სადაც სოფლის მოსახლეობას შესაძლებლობა აქვს ისარგებლოს სსიპ - სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს, სსიპ - საქართველოს ეროვნული არქივის, სსიპ - საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს, სსიპ - სოციალური მომსახურების

სააგენტოს, შპს „მექანიზატორის“ სერვისებით და სანოტარო მომსახურებით. ცენტრებში ასევე წარმოდგენილია საბანკო სექტორი და ფიჭური კავშირგაბმულობის კომპანიები („მაგთიკომი“, „ლიბერთი ბანკი“). მოქალაქეთათვის ასევე ხელმისაწვდომია უფასო ინტერნეტი, კომპიუტერები, ვიდეო კონფერენციის აპარატურა და თანამედროვე ელექტრონული ბიბლიოთეკა.

2011 წლიდან დღემდე აშენებულ 43 საზოგადოებრივ ცენტრში ადგილობრივ მოსახლეობას საშუალება აქვს, სოფლიდან გაუსვლელად ისარგებლოს საჯარო და კერძო სექტორის 200-ზე მეტი სერვისით. აღსანიშნავია, რომ პროექტი მოიცავს მუნიციპალიტეტის ორგანოებში მუნიციპალური მართვის სისტემის (MMS - Municipal Management System) ეტაპობრივ დანერგვას, რაც მუნიციპალიტეტის სერვისებს უფრო ეფექტიანს გახდის და საქართველოში ელექტრონული მმართველობის განვითარებას შეუწყობს ხელს, გამარტივდება და უფრო გამჭვირვალე და სწრაფი გახდება მუნიციპალური სერვისების გაცემა.

აღსანიშნავია, რომ 2015 წლიდან საჯარო-კერძო პარტნიორობის ფარგლებში, სსიპ - სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოს და კომერციულ ბანკებს შორის თანამშრომლობით დაინერგა ექსპრეს საზოგადოებრივი ცენტრების კონცეფცია, რომელიც 1 000-ზე მეტ სოფელს მოიცავს და რომლის მიზანია ადგილობრივ დონეზე სახელმწიფო სერვისებზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა.

პროექტის „საჯარო ბიბლიოთეკები ადგილობრივი განვითარებისთვის“ ფარგლებში, ზოგ სოფელში ბიბლიოთეკების ინფრასტრუქტურას დაემატა საზოგადოებრივი ცენტრების კონცეფცია, რამაც შესაძლებელი გახადა ეფექტიანი სახელმწიფო სერვისების მიწოდება და თანამედროვე ტექნოლოგიების ინტეგრირება ტრადიციულ საჯარო ბიბლიოთეკებში.

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, სოფლების ნაწილს ამ ეტაპისთვის არ აქვს მსგავს სერვისებზე ხელმისაწვდომობა. მნიშვნელოვანია, რომ საზოგადოებრივი ცენტრების განვითარება მომავალშიც გაგრძელდეს. □ დამისამართების პროექტი: მთელი რიგი სახელმწიფო სერვისების მიწოდებისთვის, მათ შორის, სარეგისტრაციო, სოციალური დახმარების, საფოსტო, სახანძრო, სასწრაფო დახმარება და სხვა, მნიშვნელოვანია რომ სასოფლო დასახლებები იყოს დამისამართებული, რაც დღეისთვის სრულად არ არის განხორციელებული. პროექტი ითვალისწინებს ყველა დასახლებულ პუნქტში უსახელო გზების და ქუჩების დამისამართებას და შენობების დანომვრვას. პარალელურად, მონაცემები ელექტრონულ რუკაზე დაიტანება, რაც ქვეყანაში სანავიგაციო სისტემის ეფექტურ მუშაობას შეუწყობს ხელს.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, ადგილობრივი ეკონომიკური განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია სოფლის მოსახლეობის საგადასახადო/საბაჟო ადმინისტრირებასთან დაკავშირებულ სერვისებზე ხელმისაწვდომობა. ასეთ სერვისებს მიეკუთვნება, მათ შორის, გადასახადის გადამხდელად რეგისტრაცია, ინდ-მეწარმის რეგისტრაცია, საკონსულტაციო მომსახურება, დეკლარირება და სხვა. უნდა აღინიშნოს, რომ მსგავსად სარეგისტრაციო სერვისებისა, ამ შემთხვევაშიც სერვისების უმეტესობა ონ-ლაინ არის ხელმისაწვდომი, თუმცა სოფლის ტერიტორიების ინტერნეტით არასრულად დაფარვის და ასევე მოსახლეობის კომპიუტერული თუ სპეციფიკური უნარების ცოდნის არასაკმარისი დონის გამო, სოფლის მოსახლეობის ამ სერვისებთან ხელმისაწვდომობაც შეზღუდულია.

რეგიონებში ოპერირებს შემოსავლების სამსახურის სერვის-ცენტრები, თუმცა ეს სერვის-ცენტრები განლაგებულია რეგიონულ ცენტრებში, რაც განსაკუთრებით მოუხერხებელია იმ სოფლების მოსახლეობისთვის, რომლებიც დიდი მანძილით არის დაცილებული რეგიონული ცენტრებიდან.

სოფლის განვითარებისკენ მიმართული სახელმწიფო პროგრამები: საქართველოს მთავრობა ახორციელებს სახელმწიფო პროგრამებს, რომლებიც, მათ შორის, მიმართულია ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარებისკენ და რომლებიც ხელს უწყობს ადგილობრივი მოსახლეობის როგორც ფინანსებზე, ასევე ფიზიკურ ინფრასტრუქტურასა და თანამედროვე ტექნოლოგიებზე ხელმისაწვდომობის ზრდას.

სოფლის მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობა: სოფლის მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით 2012 წელს, საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში შეიქმნა ა(ა)იპ სოფლის მეურნეობის პროექტების მართვის სააგენტო, რომელიც ახორციელებს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ ინიცირებულ პროექტებს.

სოფლის მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, სააგენტოს მიერ ხორციელდება „ერთიანი აგროპროექტი“, რომელიც აერთიანებს სხვადასხვა სახელმწიფო პროგრამას, მათ შორის: □ დანერგე მომავალი, რომლის მიზანია საქართველოში არსებული სასოფლო სამეურნეო მიწების ეფექტური გამოყენება მრავალწლოვანი კულტურების გაშენების გზით; □ აწარმოე საქართველოში (სოფლის მეურნეობის მიმართულება), რომლის მიზანია წარმოებაზე ორიენტირებული ინდუსტრიების განვითარების, ახალი საწარმოების შექმნის და არსებულის გაფართოების ხელშეწყობა სოფლის მეურნეობის პროდუქციის წარმოება/გადამამუშავების მიმართულებებით; □ აგროდაზღვევა, რომლის მიზანია აგროსექტორში სადაზღვევო ბაზრის განვითარება, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის ხელშეწყობა, აღნიშნული საქმიანობით დაკავებული პირებისთვის შემოსავლის შენარჩუნება და რისკების შემცირება; გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსება, რომლის მიზანია, როგორც სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი, ასევე პროდუქტების

შემნახველი საწარმოებისა და მომსახურების განვითარების ხელშეწყობა; შეღავათიანი აგრო-კრედიტი, რომლის მიზანია ფერმერების და სოფლის მეურნეობაში ჩართული მეწარმეების გრძელვადიანი და ხელმისაწვდომი ფულადი სახსრებით უზრუნველყოფის გზით, სოფლის მეურნეობის პირველადი წარმოების, გადამამუშავებელი და შენახვა-რეალიზაციის საწარმოო პროცესების გაუმჯობესება; □ პროგრამა - ქართული ჩაი, რომლის მიზანია საქართველოში უკვე არსებული ჩაის პლანტაციების პოტენციალის ეფექტიანად გამოყენება, ადგილობრივი ჩაის (მათ შორის, ბიო ჩაი) წარმოების ზრდის ხელშეწყობა, ქვეყანაში თვითუზრუნველყოფის დონის ამაღლება და საექსპორტო პოტენციალის გაზრდა.

კოოპერაცია: წარმოების ორგანიზების, კაპიტალის მართვის, მზარდი შემოსავლების, გასაღების ბაზრების გაფართოებისა და ფერმერების შემოსავლების ზრდის თვალსაზრისით, კოოპერაციული საწარმოებისა და კოოპერატივების ხელშეწყობა ფართოდ გამოყენებადი მექანიზმია. ეკონომიკის მასშტაბების გაზრდით, რის შესაძლებლობასაც იძლევა კოოპერაცია, უფრო მარტივი ხდება თანამედროვე სტანდარტების და ტექნოლოგიების დანერგვა, ასევე, ახალისებს მაღალი დამატებული ღირებულების სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოებას, რაც ქართული სოფლის მეურნეობის პროდუქციის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას შეუწყობს ხელს.

მნიშვნელოვანია ქალთა და ასევე ახალგაზრდათა კოოპერაციული საქმიანობის წახალისება, რაც ხელს შეუწყობს როგორც მათ ეკონომიკურ აქტივობაში ჩართვას, ასევე მათი შემოსავლების ზრდას და სოფლად ცხოვრების სტიმულის ამაღლებას.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში, 2013 წელს შეიქმნა სსიპ - სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების სააგენტო, რომელიც ახორციელებს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების მხარდამჭერ პროგრამებს, მათ შორის: □ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მოტობლოკებით და ხელის სათესებით უზრუნველყოფა - რთული რელიეფის მქონე და მცირე მიწის ნაკვეთების დამუშავებისა და ეკონომიკურ აქტივობაში ჩართვის მიზნით; □ თხილის წარმოების განვითარება სასოფლო-სამეურნეო კოოპერაციის ხელშეწყობის გზით, რომლის მიზანია თხილის წარმოების, გადამუშავებისა და რეალიზაციის ერთიანი ციკლის შექმნა, თხილის თვითღირებულების შემცირება და მისი საექსპორტო პოტენციალის ზრდა; მეფუტკრეობის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერა, რომლის მიზანია სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების საფუტკრე მეურნეობების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაუმჯობესება, წარმოებული თაფლისა და მეფუტკრეობის სხვა პროდუქტების ხარისხისა და რაოდენობის ზრდა, ასევე, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისათვის კაპიტალური ინვესტირების განხორციელება და მეპაიეთა კვალიფიკაციის ამაღლება; რძის მწარმოებელი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერა, რომლის მიზანია სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ფარგლებში თანამედროვე ტექნოლოგიებით აღჭურვილი ნედლი რძის მიმღებ/გადამამუშავებელი საწარმოების ჩამოყალიბების სტიმულირება, ადგილობრივი რძისა და რძის ნაწარმის ხარისხის გაუმჯობესება და კონკურენტუნარიანობის ამაღლება, სასოფლო - სამეურნეო კოოპერატივებში არსებული მსხვილფეხა საქონლის ჯიშობრივი გაუმჯობესება; სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკით აღჭურვა, რომლის მიზანია სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისათვის სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა, კოოპერატივების მიერ

წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულების შემცირება, სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა წარმოებისათვის დადგენილი აგროვადების დაცვა.

მნიშვნელოვანი ღონისძიებები ხორციელდება ასევე მევენახეობა-მელვინეობის განვითარების კუთხით, კერძოდ, ვენახების კადასტრის პროგრამა, ბაზრების დივერსიფიკაცია. ასევე ხორციელდება ღონისძიებები სურსათის უვნებლობის, მცენარეთა დაცვისა და ვეტერინარიის, ლაბორატორიული კვლევებისა და

დიაგნოსტიკის მიმართულებებით, სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობის, საინფორმაციო-საკონსულტაციო სამსახურების ჩამოყალიბების და ეფექტიანი ფუნქციონირების ხელშეწყობის კუთხით და სხვა.

გარდა სახელმწიფო პროგრამებისა, საპარტნიორო ფონდის მონაწილეობით და მხარდაჭერით, სხვა მიმართულებებს შორის, წარმატებით ხორციელდება აგრობიზნესის პროექტები. 2011 წლიდან (დაარსებიდან) დღეის მდგომარეობით, საპარტნიორო ფონდის მონაწილეობით დაფინანსებულია აგრო-პროექტები, მათ შორის: თანამედროვე სტანდარტების მელორეობის ფერმა (თბილისის მახლობლად), ბოსტნეულის სასათბურე მეურნეობა (იმერეთი), ლურჯი მოცვის ფერმერული მეურნეობა (გურია), ვაშლის ფერმერული მეურნეობა (შიდა ქართლი).

გარდა ამისა, თანაინვესტირების ფონდის მიერ, რომელიც წარმოადგენს კერძო საინვესტიციო კომპანიას, სახელმწიფოსთან მჭიდრო თანამშრომლობით განხორციელებულია რიგი საინვესტიციო პროექტები, მათ შორის, სოფლის მეურნეობის მიმართულებით აღსანიშნავია, სასათბურე მეურნეობა (ქვემო ქართლი). სოფლის მეურნეობის მიმართულებით თანაინვესტირების ფონდის პრიორიტეტებია: ადგილობრივი ბაზრის მოთხოვნის

დაკმაყოფილების მიზნით რძის და ხორცის პროდუქტების წარმოება; ექსპორტის განვითარების მიზნით ღვინის, მინერალური წყლების, ხილისა და ბოსტნეულის წარმოება; სოფლის მეურნეობის ღირებულებათა ჯაჭვის მნიშვნელოვანი კომპონენტების - შემნახველი მეურნეობების, გადამამუშავებელი საწარმოების და სათბურების განვითარება; საქართველოს, როგორც სატრანზიტო ჰაბის განვითარების მიზნით მარცვლეულის შესანახი ელევატორების და ცხოველთა საკვების წარმოება.

მეწარმეობის ხელშეწყობა: საქართველოში მეწარმეობის განვითარების მხარდაჭერა საქართველოს მთავრობის ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტია. გამომდინარე იქედან, რომ ბიზნეს აქტიურობის 2/3-ზე მეტი თბილისზე მოდის, მნიშვნელოვანია რეგიონებში და ადგილებზე ბიზნესის, განსაკუთრებით კი მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდაჭერა.

გარდა სოფლის მეურნეობის მხარდამჭერი პროგრამებისა, ხორციელდება სახელმწიფო პროგრამები, რომლებიც მიმართულია ადგილობრივი ბიზნესის, მათ შორის, მიკრო, მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებისკენ და ითვალისწინებს როგორც ფინანსებსა და ფიზიკურ ინფრასტრუქტურაზე ხელმისაწვდომობის ზრდას, ასევე ტექნიკურ მხარდაჭერას და საკონსულტაციო მომსახურებას.

2014 წელს (თებერვალში), საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სისტემაში შეიქმნა სსიპ - მეწარმეობის განვითარების სააგენტო, რომლის ძირითადი მიზნებია: კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება; დამწყები ბიზნესების მხარდაჭერა; თანამედროვე სამეწარმეო კულტურის

დამკვიდრების მხარდაჭერა; საქონლისა და მომსახურების ექსპორტის დივერსიფიკაციის ხელშეწყობა და ა.შ., რომელსაც

სააგენტო ახორციელებს სხვადასხვა ფინანსური და არაფინანსური მექანიზმების გამოყენებით.

მეწარმეობის განვითარების სააგენტო ახორციელებს მიკრო, მცირე და საშუალო ბიზნესის მხარდამჭერ პროგრამებს, მათ შორის: □ აწარმოე საქართველოში: ა) ინდუსტრიული მიმართულება, რომლის მიზანია მეწარმეობის განვითარება, მეწარმე სუბიექტების მხარდაჭერა, ახალი საწარმოების შექმნის/არსებული საწარმოების გაფართოების/გადაიარაღების ხელშეწყობა და კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობისა და საექსპორტო პოტენციალის ზრდა ფინანსებზე, უძრავ ქონებასა და ტექნიკურ დახმარებაზე ხელმისაწვდომობის საშუალებით; ბ) სასტუმრო ინდუსტრიის მიმართულება, რომლის მიზანია საქართველოს რეგიონებში (გარდა თბილისისა და ბათუმისა) მეწარმე სუბიექტების მხარდაჭერა ახალი სასტუმროების მშენებლობის ან/და არსებულის გაფართოების მიმართულებით. ასევე, ქვეყანაში საერთაშორისო ბრენდების შემოყვანის სტიმულირების მიზნით ადგილობრივი მეწარმე სუბიექტებისთვის Franchise (Management Contract) შეთანხმებით გათვალისწინებული გადასახადების თანადაფინანსება. □ მიკრო და მცირე მეწარმეობის განვითარების ხელშეწყობა (აწარმოე საქართველოს ფარგლებში), რომლის მიზანია საქართველოს ეკონომიკურად მოწყვლად რეგიონებში მეწარმეობის ხელშეწყობა, მიკრო და მცირე მეწარმე სუბიექტების ფინანსური და ტექნიკური მხარდაჭერა, მიკრო და მცირე ბიზნესის წამოწყების ხელშეწყობა, რეგიონულ ბაზრებზე წარმოდგენილი ადგილობრივი პროდუქციის ხარისხის ზრდის წახალისება და დივერსიფიკაცია.

ინოვაციების ხელშეწყობა: ინოვაციებისა და თანამედრევე ტექნოლოგიების განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, 2014 წელს საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სისტემაში შეიქმნა სსიპ - საქართველოს ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების სააგენტო, რომლის მიზანია ინოვაციების,

თანამედროვე ტექნოლოგიების, კვლევისა და განვითარების (R&D) სტიმულირება, მათი კომერციალიზაციის და გამოყენების ხელშეწყობა; ინოვაციური დამწყები კომპანიების (start-up) ფორმირების და მათი კონკურენტუნარიანობის ამაღლების ხელშეწყობა. სააგენტო რეგიონების მასშტაბით ახორციელებს ინფრასტრუქტურულ პროექტებს ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების განვითარების ხელშეწყობის მიზნით. კერძოდ, იქმნება სამრეწველო ინოვაციების ლაბორატორიები, რეგიონალური ჰაბები და ინოვაციების ცენტრები, რომელთა მიზანია ადგილობრივი მოსახლეობის უნარჩვევების ამაღლება ტექნოლოგიების და ინოვაციების მიმართულებით, ინოვაციური იდეების წახალისება, მათი პროტოტიპირების და კომერციალიზაციის ხელშეწყობა.

კულტურის განვითარების ხელშეწყობა: საქართველოს მთავრობა აქტიურ ღონისძიებებს ახორციელებს კულტურული მემკვიდრეობის ძეგლების რეაბილიტაციისა და კეთილმოწყობის მიმართულებით. ასევე, რეგიონების მასშტაბით ხორციელდება ხელოვნების პოპულარიზაციისა და მისი განვითარების ხელშეწყობისკენ მიმართული პროექტები. რეგიონებში იმართება კულტურული ღონისძიებები, რაც მნიშვნელოვანია სოფლის მოსახლეობის კულტურულ ცხოვრებაში მეტი ინტეგრაციის თვალსაზრისით.

სოფლის ინფრასტრუქტურა: სოფლის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია როგორც ინფრასტრუქტურული (განსაკუთრებით მცირემასშტაბიანი და ადგილობრივი), ასევე სხვა საჭიროებების მოგვარება. ასევე მიშვნელოვანია ამ პროცესში სოფლის მოსახლეობის აქტიურად ჩართვა და კონსულტაციები. საქართველოს მთავრობა ახორციელებს მნიშვნელოვან პროექტებს, მათ შორის: სოფლის მხარდაჭერის პროგრამა. სოფლის ინფრასტრუქტურული და სხვა საჭიროებების მოგვარების მიზნით, 2009 წლიდან ხორციელდება სოფლის მხარდაჭერის პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებს სახელმწიფოს მიერ სოფლისთვის პრიორიტეტული

ინფრასტრუქტურული პროექტების დაფინანსებას, რაც ასევე ითვალისწინებს მოსახლეობის ინფორმირებას და კონსულტაციებს დასაფინანსებელ პროექტებთან დაკავშირებით და დასახლების საერთო კრების აქტიურ მონაწილეობას პრიორიტეტულ პროექტებთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების მიღებაში. პროგრამის ფარგლებში გაწეული დაფინანსება მიმართულია ადგილობრივი მნიშვნელობის ინფრასტრუქტურული ობიექტების მშენებლობის, რეაბილიტაციის, კეთილმოწყობის, ასევე, საერთო სარგებლობის შენობების აღჭურვისკენ. ამასთან, განსახორციელებელ პროექტს უნდა ჰქონდეს დადებითი სოციალურ ეკონომიკური ეფექტი მოსახლეობის უმრავლესობაზე. □ რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდი. რეგიონებში განსახორციელებელი პროექტების ფონდიდან ფინანსდება როგორც ადგილობრივი, ასევე რეგიონული მნიშვნელობის პროექტები, მათ შორის, გზების, მიწისქვეშა კომუნიკაციების, ტროტუარების მოწყობა/რეაბილიტაცია; წყალგაყვანილობა და წყალნარინები, ხიდების რეაბილიტაცია; გარე განათების მოწყობა/რეაბილიტაცია; სასამელი წყლის ჭაბურღილების და სისტემების მოწყობა; საკანალიზაციო სისტემების და მუნიციპალური ნარჩენების მართვა; საცხოვრებელი და საჯარო შენობების შეკეთება/რეაბილიტაცია და სხვა.

აღსანიშნავია, რომ 2014 წელს საქართველოს მთავრობამ დაამტკიცა რეგიონული განვითარებისთვის უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტი - „2015-2017 წლების

საქართველოს რეგიონული განვითარების პროგრამა“. აღნიშნული პროგრამა წარმოადგენს საშუალოვადიან სამთავრობო

დოკუმენტს, რომელიც განსაზღვრავს საქართველოს რეგიონული პოლიტიკის ძირითად მიზნებსა და ამოცანებს, შესაბამის პრიორიტეტებსა და ღონისძიებებს, მათი დაფინანსების კონკრეტულ წყაროებს და ადგენს საჭირო პირობებს ქვეყნის რეგიონების დაბალანსებული და მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სისტემური ხელშეწყობისთვის. არსებითად, პროგრამა წარმოადგენს ევროკავშირის ანალოგიური დაგეგმვის სტანდარტებთან მაქსიმალურად დაახლოებულ პირველ უწყებათაშორის პროგრამულ დავალებას რეგიონული განვითარებისა და რეგიონული გათანაბრების კუთხით. იგი აერთიანებს რამდენიმე სამინისტროს ძალისხმევას და შესაბამის პროგრამულ ღონისძიებათა ერთობლიობას, რომელთა საერთო ბიუჯეტიც აღემატება 3 მილიარდ ლარს. პროგრამის მიღება და მისი ეფექტიანი, უწყებათაშორისი განხორციელება პირდაპირ პასუხობს ევროკავშირთან ასოცირების დღის წესრიგის შესაბამისი დებულებების და აგრეთვე, „კოჰეზიის“ საერთო ევროპული პოლიტიკის განხორციელების მიზნებსა და ამოცანებს.

პროგრამა შედგება 5 პრიორიტეტისაგან, რომლებიც, თავის მხრივ, მოიცავს დეტალურ ღონისძიებებს:

1. ფიზიკური ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება და გარემოს დაცვა;
2. მცირე და საშუალო მეწარმეების მხარდაჭერა და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა;
3. სოფლის მეურნეობის განვითარება;
4. ტურიზმის განვითარება;

5. ადამიანური კაპიტალის გაუმჯობესების და პროფესიული განათლების ინსტიტუციური შესაძლებლობების განვითარების ხელშეწყობა ეროვნულ და სუბ-ნაციონალურ დონეებზე.

ამ პროგრამულ დავალებას ორი კონკრეტული ამოცანა აქვს: 1) ეკონომიკური განვითარების და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის ხელშეწყობა, განსაკუთრებით იმ რეგიონებში, სადაც დასაქმების დონე დაბალია; 2) მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესება, განსაკუთრებით სოფლად და ნაკლებად განვითარებულ ზონებში. ახლო მომავალში იგეგმება მეორე პროგრამული დავალების მომზადება, სადაც გამოიკვეთება კრიტიკულ საჭიროებებზე მორგებული პრიორიტეტების განახლებული ბადა, შესატყვისი პროგრამული ღონისძიებებითა და დაფინანსების წყაროებით.

ჩართულობა - თანამშრომლობა ხელისუფლებასა და მოქალაქეებს შორის: საქართველოში რამდენიმე ათეული წელია სხვადასხვა ინტენსივობით მიმდინარეობს ხელისუფლებასა და მოქალაქეებს შორის თანამშრომლობის ფორმების - ინფორმირება, კონსულტაცია, აქტიური მონაწილეობა - დანერგვა. ამ

მიმართულებებით საქართველოში რამდენიმე ადგილობრივი და საერთაშორისო ორგანიზაცია მუშაობს, რომლებიც ძირითადად კონცენტრირებულნი არიან სოფლის კატეგორიის დასახლებების დონეზე. ხელისუფლებასა და მოქალაქეებს შორის თანამშრომლობის ცალკეული ელემენტები უკვე სავალდებულოა საკანონმდებლო დონეზე და დანერგილიცაა, როგორც მუნიციპალურ, ისე დასახლებების დონეზე.

საქართველოს რეგიონული განვითარების 2010-2017 წლების სტრატეგიით ცენტრალური და ადგილობრივი ხელისუფლებების, მეწარმეების და მოქალაქეების თანამშრომლობა არის მდგრადი რეგიონული განვითარების და ეფექტიანი რეგიონული მართვის

საფუძველი. მოქალაქეთა მონაწილეობა რეგიონული განვითარების პროცესში უზრუნველყოფს რეგიონული მართვის მეტ გამჭვირვალობას, გახსნილობას, სამოქალაქო თანხმობის მიღწევას და რეგიონული მართვის ეფექტიანობის ამაღლებას.

საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსით მუნიციპალიტეტის ორგანოები ვალდებული არიან განახორციელონ მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის ინფორმირება მათი საქმიანობისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის შესაძლებლობების შესახებ.

თვითმმართველობის კოდექსის შესაბამისად, საქართველოში თვითმმართველობის განხორციელებაში მოქალაქეთა მონაწილეობის ფორმებია: დასახლების საერთო კრება; პეტიცია; სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭო; მუნიციპალიტეტის საკრებულოს და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს კომისიის სხდომებში მონაწილეობა; მუნიციპალიტეტის გამგებლის/მერის და მუნიციპალიტეტის საკრებულოს წევრის მიერ გაწეული მუშაობის შესახებ ანგარიშების მოსმენა.

საქართველოში არსებული მოქალაქეთა ჩართულობის მაგალითებიდან აღასანიშნავია: მუნიციპალიტეტებში შექმნილი სამოქალაქო მრჩეველთა საბჭოები; დემოკრატიული ჩართულობის ცენტრები, რომლებიც სამოქალაქო საზოგადოების წარმომადგენლებს, სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივ თვითმმართველობის ორგანოებს, არასამთავრობო ორგანიზაციებს, მედიასა და პოლიტიკურ პარტიებს სთავაზობს სივრცეებს, მათთვის მნიშვნელოვან საკითხებზე დისკუსიისთვის; მუნიციპალიტეტების და დასახლებების დონეზე მოქმედი სათემო ორგანიზაციები, და ა.შ.

სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის (ENPARD) ფარგლებში საპილოტე

მუნიციპალიტეტებში შეიქმნა ადგილობრივი განვითარების ჯგუფები. ასეთი ჯგუფების საპილოტე პროგრამა საერთაშორისო ორგანიზაციების ჩართულობით ხორციელდება 3 საპილოტე უბანში - ბორჯომის, ლაგოდეხის და ყაზბეგის მუნიციპალიტეტებში, ხოლო ხულოს მუნიციპალიტეტის

რიყეთის თემში - ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციის მხარდაჭერით. ადგილობრივი განვითარების ჯგუფები აქტიურად მონაწილეობენ ადგილობრივი საჭიროებების იდენტიფიცირებასა და პრიორიტეტული პროექტების შერჩევის და განხორციელების პროცესში. ეს აქტივობები ეფუძნება ევროპული ლიდერ (LEADER) მიდგომის პრინციპებს, რომელიც გულისხმობს ადგილობრივი განვითარების საკითხებში და გადაწყვეტილებების მიღებაში ადგილობრივი ინტერესთა ჯგუფების ჩართულობას.

თავის მხრივ, მოსახლეობა არ არის მზად, სწორად მოახდინოს პრობლემის იდენტიფიცირება, არ იცის როგორ გაერთიანდეს პრობლემის გარშემო, არ იცნობს მუნიციპალიტეტის ორგანოების კომპეტენციებს და არ იცის როგორ დააყენოს საკითხი მუნიციპალიტეტის ორგანოების წინაშე.

აღსანიშნავია, რომ მოსახლეობის საზოგადოებრივი აქტიურობის გაძლიერების მიზნით მნიშვნელოვანი ღონისძიებები ხორციელდება, მათ შორის:

სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერება: საქართველოს იუსტიციის სასწავლო ცენტრი სამოქალაქო საზოგადოების გაძლიერების მიზნით, საქართველოს მასშტაბით 33 სოფელში, სადაც მდებარეობს საზოგადოებრივი ცენტრი, ადგილობრივი მოსახლეობისათვის 2016 წლის 1 ივლისიდან უფასოდ ატარებს სამართლებრივი და პიროვნული განვითარების ტრენინგებს. სწავლების თემატიკა სოფლად მცხოვრებთა ინტერესების და

საჭიროების გათვალისწინებით შეირჩა და პრაქტიკული უნარების გამომუშავებაზეა ორიენტირებული. ქართული ენის კურსები არაქართულენოვანი მოსახლეობისათვის: სახელმწიფო სერვისების ხელმისაწვდომობის მხარდაჭერის მიზნით, საქართველოს იუსტიციის სასწავლო ცენტრი 2015 წლის სექტემბრიდან პერიოდულად ატარებს ქართული ენის შემსწავლელ კურსებს, რათა არაქართულენოვანმა მოქალაქეებმა სახელმწიფო ენის დაუფლებით შეძლონ საკუთარი უფლებების უკეთ რეალიზება, სახელმწიფო სერვისების მარტივად მიღება და ინტეგრაცია თანამოქალაქეებთან.

ნიადაგური რესურსები: ნიადაგი მცენარისთვის აუცილებელი სასიცოცხლო პირობების და სოფლის მეურნეობის წარმოების უმნიშვნელოვანესი ბუნებრივი რესურსია. ნიადაგი წარმოადგენს ქვეყნის უმთავრეს ეროვნულ სიმდიდრეს და სოფლის მეურნეობის განვითარების უალტერნატივო საშუალებას. ქვეყნის სავარგულების 6,7 % (მთელი ფართობის) უკავია დამლაშებულ ნიადაგებს, 11% - (300 000 ჰა) მჟავე, 7,3 %- (210 000 ჰა) დაჭაობებულ, ხოლო 33% (1 მილიონი ჰა) - ეროზირებულ ნიადაგებს.

საქართველოს ნიადაგური რესურსები საჭიროებენ ნაყოფიერების აღდგენა- გაუმჯობესებას, სოფლის მეურნეობის გაფართოების მიზნით მელიორაციული ღონისძიებების გატარებას.

ტყის რესურსები: საქართველოს ტყეები საფრთხის ქვეშაა არამდგრადი ჭრის, ძოვებისა და არასრულფასოვანი მართვის სისტემის გამო. ქვეყნის ტყის ფონდის დიდი ნაწილი მნიშვნელოვნად დეგრადირებულია. შედეგად, შემცირებულია ტყეზე დამოკიდებული ფლორისა და ფაუნის სახეობების რიცხოვნობაც. ამას გარდა, არ ხორციელდება სხვადასხვა სახის ტყითსარგებლობა (არამერქნული რესურსით სარგებლობა, რეკრეაცია და სხვა).

დღეისათვის სატყეო სექტორში შემდეგი ძირითადი პრობლემები იკვეთება: ტყის რესურსების არამდგრადი მართვა და ხშირად უკანონო მოპოვება, ჭარბი მოვება, ხანძრები, მავნებლები და დაავადებები, მოუწესრიგებელი ნადირობა და კლიმატის ცვლილება, ხარვეზები კანონმდებლობაში და სატყეო ინფრასტრუქტურა. ყველა ეს ფაქტორი უარყოფით ზეგავლენას ახდენს ტყის ბიომრავალფეროვნებაზე.

სიტუაციას ასევე მნიშვნელოვნად ართულებს საქართველოში არსებული ტყის კატეგორიზაციის საკითხები. სსიპ - ეროვნული სატყეო სააგენტოს მონაცემებით,

ტყეების 97.5% ბუნებრივი წარმოშობისაა. იმის გამო, რომ საქართველოს ტყის უმეტეს ნაწილზე ინვენტარიზაცია არ განხორციელებულა, არსებული ინფორმაცია არ იძლევა მაღალი კონსერვაციული უბნების სრულყოფილად გამოყოფის, მდგრადი სატყეო სამეურნეო ღონისძიებების განხორციელებისა და მდგრადი სატყეო პოლიტიკის წარმოების საშუალებას.

2013 წელს დაინტერესებული მხარეების აქტიური მონაწილეობით მომზადდა საქართველოს ეროვნული სატყეო კონცეფცია, რომელიც საქართველოს პარლამენტმა 2013 წლის 11 დეკემბერს დაამტკიცა. მისი მიზანია ტყის მდგრადი მართვის სისტემის ჩამოყალიბება, რომელიც უზრუნველყოფს საქართველოში ტყეების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლების გაუმჯობესებას, ბიომრავალფეროვნების დაცვას, ტყეების ეკოლოგიური ფასეულობების გათვალისწინებით, მათი ეკონომიკური პოტენციალის ეფექტიან გამოყენებას, ტყის მართვაში საზოგადოების მონაწილეობას, რაც დადებით ზეგავლენას მოახდენს სოფლის განვითარებაზე.

საქართველოს ბიომრავალფეროვნების სტრატეგიით და სამოქმედო გეგმით (NBSAP) განსაზღვრულია ორი ძირითადი წინაპირობა ტყის მდგრადი ინტეგრირებული მართვის სისტემის ჩამოყალიბებისათვის: □ სატყეო სექტორის ოპტიმალური ინსტიტუციური მოწყობა, რაც პირველ რიგში დაკავშირებულია ტყის მართვის გაუმჯობესებასთან; □ ეფექტური სატყეო კანონმდებლობა, რომელიც სრულად გაითვალისწინებს ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის საკითხებს.

მდგრადი და მრავალმიზნობრივი მართვა, ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციის ჩათვლით, მოითხოვს ტყის ოპტიმალური კატეგორიზაციის სისტემის შემუშავებას და დანერგვას, რაც ასევე გულისხმობს დაცული ლანდშაფტების და მრავალმიზნობრივი გამოყენების ტერიტორიების, ეკოლოგიური დერეფნებისა და მაღალი კონსერვაციული ღირებულების მქონე ტყეების გამოყოფას და მათ რუკაზე დატანას. ეს შესაძლებელს გახდის ერთი მხრივ, ყველაზე მოწყვლადი ტყის კორომების (მაგ. ხელუხლებელი ტყეების) ეფექტიან დაცვას და მეორე მხრივ, იმ ტყეებით ეფექტიან სარგებლობას, რომლებშიც შედარებით უფრო დიდი მოცულობითაა მერქნის რესურსი.

ბუნებრივი სათიბ-სამოვრები: ბუნებრივი სათიბ-სამოვრები, რომლებსაც ქვეყნის მთლიანი ტერიტორიის დაახლოებით 23% უკავია, საქართველოს ბიომრავალფეროვნების უმნიშვნელოვანესი და განუყოფელი ნაწილია. მათი რაციონალური გამოყენება მნიშვნელოვანია სოფლის განვითარებისთვის. 90-იან წლებში, სამოვრების გამოყენების პრაქტიკამ უსისტემო და მოუწესრიგებელი სახე მიიღო, შედეგად, დეგრადაციის პროცესი კიდევ უფრო ინტენსიური გახდა. დღეისთვის, სამოვრების მდგომარეობა ბევრ რეგიონში კრიტიკულ ზღვრამდეა მისული და შეუქცევადი

პროცესების თავიდან ასაცილებლად სასწრაფო ღონისძიებების გატარებას მოითხოვს.

საქართველოს სემიარიდული ეკოსისტემები, რომელთა დიდი ნაწილი საქონლის ზამთრის სამოვრად გამოიყენება (ვაშლოვანის ეროვნული პარკი და მიმდებარე ტერიტორიები), საფრთხის ქვეშაა ჭარბი და უსისტემო ძოვების გამო. ანალოგიური მდგომარეობაა დიდი კავკასიონის ალპურ სამოვრებზე. გარდა ამისა, ალპური და სემიარიდული სათიბ-სამოვრები კლიმატის ცვლილების მიმართ ძლიერ მგრძობიარეა.

კანონმდებლობა და სახელმწიფო პროგრამები არ განსაზღვრავს საერთო სამოვრების მდგრადი გამოყენების ინსტიტუციურ ჩარჩო-პირობებს. არ ხდება სოფლების საერთო სარგებლობაში არსებული სამოვრების გამოყენების კონტროლი და არ მიმდინარეობს სამოვრების მდგრადი მართვის პრინციპების დაცვა. საქართველოს კანონით „ნიადაგის დაცვის შესახებ“ განსაზღვრულია ძოვების ნორმების დადგენა მხოლოდ მაღალმთიანი სამოვრებისთვის. კანონი არ არეგულირებს ძოვების საკითხებს ზამთრის სამოვრებზე.

გამონაკლისს წარმოადგენს დაცული ტერიტორიების ტრადიციული გამოყენების ზონები. კანონის თანახმად, ეროვნული პარკის ტრადიციული გამოყენების ზონა ეწყობა ბუნების დაცვისა და განახლებადი ბუნებრივი რესურსების ტრადიციულ გამოყენებასთან დაკავშირებული სამეურნეო საქმიანობისათვის. ამ ზონაში დაიშვება ადგილობრივი მოსახლეობის საჭიროებითა და ბუნებრივი პროდუქტიულობით ლიმიტირებული თიბვა, ძოვება, საშეშე მერქნის მოპოვება და სხვა, ხოლო ხვნა-თესვა და არატრადიციული მუდმივი სასოფლო-სამეურნეო ნაგებობების განთავსება დაუშვებელია. ამ ტერიტორიების მართვა ხორციელდება მენეჯმენტის გეგმების საფუძველზე, რომლის ფარგლებში აუცილებელია სამოვრების მართვის ელემენტების შემუშავება, რაც მოიცავს ეროზირებული

მონაკვეთების გამოვლენის მეთოდიკების შემუშავებას, მათი მდგომარეობის გაუმჯობესებისა და მდგრადი გამოყენების ღონისძიებების დასახვას, მონიტორინგს და სხვა. აღნიშნული გეგმები შესაძლებელია გამოყენებული იქნეს, როგორც სანიმუშო საპილოტე პროგრამა, რომელიც ხელს შეუწყობს სამოვრების მდგრადი მართვის ელემენტების დანერგვას მთელი ქვეყნის მასშტაბით.

წყლის რესურსები: წყალი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი რესურსია საქართველოში. ქვეყანაში 26 ათასზე მეტი მდინარე, 860-მდე ტბა, 12 წყალსაცავი და მრავალი თევზსაშენი ტბორია. საქართველოს შიდა წყლებში გვხვდება 80-ზე მეტი სახეობის თევზი, 100ზე მეტი სახეობის კიბოსნაირი, 58 სახეობის მოლუსკი (წყლის უხერხემლოთა სხვა ჯგუფებზე ინფორმაცია დაუზუსტებელია), 2 600-ზე მეტი წყალმცენარე.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ მართალია საქართველო მდიდარია წყლის რესურსებით, თუმცა ეს რესურსი ბუნებრივად არათანაბრად არის გადანაწილებული

და უპირატესად თავმოყრილია საქართველოს დასავლეთ ნაწილში, მაშინ, როდესაც აღმოსავლეთის რეგიონები ხშირად წყლის ნაკლებობას განიცდის. ამასთან, ხშირ შემთხვევაში წყლის რესურსი ინტენსიურად გამოიყენება.

მნიშვნელოვნად შემცირებულია ან სახემეცვლილია შიდა წყლების ეკოსისტემები, ჭაობების დაშრობისა და წყალსატევებში წყლის დონის ხელოვნურად რეგულირების გამო. შხამ-ქიმიკატების ჭარბი გამოყენების, სამრეწველო და საყოფაცხოვრებო ჩამდინარე წყლების ჩაშვების გამო დაბინძურებულია როგორც შიდა წყლები, ისე შავი ზღვა.

წყლის დაბინძურება საფრთხეს უქმნის წყლის ეკოსისტემებთან დაკავშირებულ მრავალ სახეობას. მონიტორინგის არსებული მონაცემებიც აჩვენებს, რომ საქართველოში წყლის დაბინძურების ძირითადი წყარო მუნიციპალური ჩამდინარე სასოფლო სამეურნეო სავარგულებიდან ჩამონადენი წყლებია. გამოკვლეული მდინარეების უმრავლესობაში ამონიუმის, ხოლო ცალკეული მდინარეების ზოგიერთ კვეთებზე მძიმე ლითონების კონცენტრაცია აჭარბებს ზღვრულად დასაშვებ ნორმებს.

საქართველოს ზედაპირული წყლების ობიექტებში ჩაშვებული დაბინძურებული წყლების 70%-ზე მეტი მუნიციპალურ ჩამდინარე წყლებზე მოდის. სამრეწველო სექტორებიდან ზედაპირული წყლების ხარისხზე განსაკუთრებით ზეგავლენას ახდენს სასარგებლო წიაღისეულის გადამუშავება, ნავთობის გადამუშავება და კვების მრეწველობა. დაბინძურების სხვა წყაროებია: არასანიტარიული ნაგავსაყრელები, ნარჩენების არალეგალური განთავსება და სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობები.

ჰიდროლოგიური და წყლის დაბინძურების მონიტორინგის არასაკმარისი მონაცემების გამო რთულია საქართველოში ზედაპირული წყლების მდგომარეობის სრული სურათის შექმნა. წყლის ხარისხის ეფექტიანი მართვის უზრუნველსაყოფად საჭიროა მონიტორინგის ქსელის გაფართოება, მონაცემების რეგულარული შეგროვება და წყლის ობიექტების სტატუსის შეფასება. ეს ინფორმაცია აუცილებელია წყლის სტატუსის გასაუმჯობესებლად საჭირო ღონისძიებების დაგეგმვისათვის.

„წყლის შესახებ“ საქართველოს კანონის ნორმების უმეტესობას გააჩნია უკიდურესად სუსტი სამართლებრივი კავშირი მომიჯნავე სფეროებში მოქმედ დარგობრივ კანონმდებლობასთან. წყლის სფეროში მოქმედი კანონმდებლობით ფაქტობრივად არ რეგულირდება წყლის ბუნებრივი რესურსების მართვასთან, წყლის

ობიექტების ფლობასთან, სარგებლობასთან და განკარგვასთან დაკავშირებული საკითხები. არ არის დარეგულირებული წყალსარგებლობის მთელი რიგი ფორმები (მათ შორის ზედაპირული წყლის ობიექტებიდან წყალადება), ჩამდინარე წყლებით წყლის ობიექტების დაბინძურება (წყალჩაშვება) და სხვა.

წყლის სფეროში ძირეული გაუმჯობესების მიღწევა მხოლოდ ამ სფეროს მიზანმიმართული და თანმიმდევრული რეფორმირებით და მსოფლიო საუკეთესო პრაქტიკის და საერთაშორისოდ აღიარებული ნორმების ეტაპობრივი დანერგვით არის შესაძლებელი.

წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის პრინციპების დანერგვა მნიშვნელოვანია წყლის რესურსების მდგრადი მართვის და რაციონალური გამოყენებისთვის. ამ კუთხით მნიშვნელოვანია საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით განსაზღვრული რეფორმების განხორციელება.

შიდა წყალსატევების ბიოლოგიური რესურსების დაცვისა და მდგრადი სარგებლობის უზრუნველყოფის მიზნით, საჭიროა არსებული კანონმდებლობის დახვეწა და ეფექტიანი მარეგულირებელი მექანიზმების შემოღება, მათ შორის, კონტროლის ეფექტიანად განხორციელების კუთხით. ეფექტიანი დაგეგმარების მიზნით, სრულყოფილად უნდა ამოქმედდეს შიდა წყალსატევებისა და მათი ბიომრავალფეროვნების, ასევე, წყლის ხარისხის მონიტორინგის სისტემა. ყოველივე ამან უნდა უზრუნველყოს წყლის რესურსების დაცვა და მათი მდგრადი გამოყენება წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის პრინციპების შესაბამისად, ასევე, ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს შექმნა.

ნარჩენების მართვა: ნარჩენები და მათი მართვა საქართველოში ერთ-ერთ უმთავრეს გარემოსდაცვით პრობლემას წარმოადგენს. პრობლემა კომპლექსურია და მოიცავს გარემოს დაბინძურებას

საყოფაცხოვრებო ნარჩენებით, მოუწესრიგებელი ნაგავსაყრელების არსებობას, ასევე, სახიფათო ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

ნარჩენების მართვის კოდექსი, რომელიც 2014 წლის 26 დეკემბერს იქნა მიღებული, ეფუძნება საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შესახებ შეთანხმებით გათვალისწინებული რეგულაციების მოთხოვნებს, ასევე, საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკას და ითვალისწინებს რთული ინფრასტრუქტურული სისტემის არსებობას შეგროვების (მათ შორის, სეპარირებული შეგროვების), ტრანსპორტირების, გადამტვირთავი სადგურების, ნარჩენების გადამუშავების, აღდგენის და განთავსების ობიექტების ჩათვლით. კოდექსის იმპლემენტაციისათვის მიღებულ იქნა მთელი რიგი კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტები. ევროკავშირის ნარჩენების მართვის კანონმდებლობასთან შემდგომ დაახლოებას და მის ეფექტიან განხორციელებას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ნარჩენების მართვის გამართული სისტემის ჩამოყალიბებისათვის.

ნარჩენების მართვის თანამედროვე სისტემის შექმნის და დანერგვის მიზნით, 2016 წლის 1 აპრილს საქართველოს მთავრობის მიერ N160 დადგენილებით დამტკიცებულ იქნა „საქართველოს ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგია“ და „2016-2020 წლების ეროვნული სამოქმედო გეგმა“. ორივე დოკუმენტი ემსახურება ასოცირების შესახებ შეთანხმებით ნაკისრი

ვალდებულებების უფრო ეფექტიან იმპლემენტაციას. სტრატეგიის მიზნები და ამოცანები ფორმულირებულია ერთის მხრივ, ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გადაუდებელი პრობლემების გადაჭრისთვის და მეორეს მხრივ, გრძელვადიანი ხედვისათვის აუცილებელი საბაზისო პირობების მიღწევისთვის. სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს მუნიციპალური ნარჩენების მართვის სისტემის

დანერგვა და გამართული ფუნქციონირება, რაც მოიცავს საყოფაცხოვრებო ნარჩენის შეგროვებას და ტრანსპორტირებას ნაგავსაყრელებზე, ასევე, მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავებას.

საქართველოში, ასევე არ ტარდება ღონისძიებები ნაგავსაყრელზე მუნიციპალური ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების განთავსების შემცირების მიმართულებით, რაც ასევე სერიოზული პრობლემაა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ კოდექსი ითვალისწინებს მუნიციპალური ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვის სტრატეგიის შემუშავებას.

საქართველოში მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავებისთვის დაწესებულია მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის დასუფთავების მოსაკრებელი, რომლის ოდენობას მუნიციპალიტეტი ადგენს. მუნიციპალიტეტების მიერ განსაზღვრული მუნიციპალური ნარჩენების მოსაკრებლის ოდენობა დაბალია და ის სრულად ვერ ფარავს ნარჩენების შეგროვების, ტრანსპორტირების და დამუშავების ხარჯებს. ნარჩენების შეგროვების და ტრანსპორტირების ღირებულების უდიდესი ნაწილი სუბსიდირებულია მუნიციპალიტეტების მიერ. შესაბამისად, ხარჯების ამოღების სისტემა ნარჩენების მართვის სფეროში გაუმჯობესებას საჭიროებს. შედეგად, გამოყენებული ტექნიკური აღჭურვილობის და ნარჩენების შეგროვების ხარისხი, უმეტეს რეგიონებში, არ შეესაბამება თანამედროვე სტანდარტებს.

კლიმატის ცვლილება და ბუნებრივი კატასტროფები: კლიმატის ცვლილება თანამედროვეობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს გამოწვევას წარმოადგენს. თუმცა, ბოლო ორასი წლის განმავლობაში კლიმატის ცვლილებაზე უდიდეს ზეგავლენას სამეწარმეო და სამეურნეო საქმიანობა ახდენს, რომელთა შორის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია წიაღისეული საწვავის (ნავთობის პროდუქტები,

გაზი, ნახშირი და სხვ.) მოპოვება, ტრანსპორტირება და მოხმარებისას ატმოსფეროში გამოფრქვეული “სათბურის გაზები”.

კლიმატის ცვლილება და მისი უარყოფითი გავლენა ეკოსისტემებსა და ეკონომიკაზე სერიოზული საფრთხეა, რომელსაც საქართველო განიხილავს მდგრადი განვითარების კონტექსტში. საქართველოში კლიმატის ცვლილების ნიშნები მე-20 საუკუნის 60-იანი წლებიდან შეიმჩნევა და სულ უფრო სწრაფ და მკვეთრი ხასიათს იღებს. უკანასკნელი საუკუნის განმავლობაში ჰაერის საშუალო წლიური ტემპერატურის მატებამ დასავლეთ საქართველოს ცალკეულ რაიონებში 0.7°C -ს,

აღმოსავლეთ საქართველოს ცალკეულ რაიონებში კი 0.6°C -ს მიაღწია 20. გაიზარდა ექსტრემალური მოვლენების (წყალდიდობების, წყალმოვარდნებისა და მეწყერების; გვალვების - განსაკუთრებით აღმოსავლეთ საქართველოში) ინტენსივობა და სიხშირე, რაც ნეგატიურ გავლენას ახდენს სოფლის მეურნეობის განვითარებაზე, რომელიც დღეისთვის სოფლის მოსახლეობის ძირითად შემოსავალს წყაროს წარმოადგენს.

საქართველოს აგროეკოსისტემები საქართველოს სოფლის მეურნეობის ეკონომიკური საფუძველია და კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული მოვლენები სავარაუდოდ სერიოზულ ზეგავლენას მოახდენს სოფლის მეურნეობის განვითარებასა და მის პროდუქტიულობაზე. ეს რისკები ძირითადად დაკავშირებულია საშუალო წლიური ტემპერატურის მატებასთან, ნალექების მოცულობის და ხასიათის ცვლილებასთან, ექსტრემალურ კლიმატურ მოვლენებთან (გვალვები, წყალმოვარდნები, ქარიშხლები, ძლიერი ქარები). უმთავრესი რისკების კატეგორიას მიეკუთვნება ვეგეტაციის პერიოდში ნალექების მოცულობის ცვლილება, რასაც ნეგატიური შედეგები მოჰყვება სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობაზე. ასევე, სერიოზულ

პრობლემათა რიცხვს მიეკუთვნება გვალვების და მათი ხანგრძლივობის მატებაც.

კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული საკითხები გათვალისწინებული უნდა იქნას რეგიონულ და მუნიციპალიტეტის პოლიტიკის დოკუმენტებში, კონკრეტული რეგიონის თუ მუნიციპალიტეტის სპეციფიკიდან გამომდინარე, კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული შესაძლო ნეგატიური ზეგავლენის თვალსაზრისით.

მნიშვნელოვანია მუნიციპალიტეტის ორგანოებში დასაქმებულ პირთა და მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლება კლიმატის ცვლილებასთან და მის ნეგატიურ ზეგავლენასთან დაკავშირებით, ასევე, კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული ნეგატიური შედეგების შემარბილებელი ღონისძიებების შესახებ.

ძირითადი გამოწვევები: სიტუაციური ანალიზის შედეგად გამოიკვეთა მთელი რიგი მწვავე პრობლემები, რომლებიც საქართველოს სოფლებში შეინიშნება:

□ სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის შემცირება და ასაკის მატებით გამოწვეული პრობლემები;

□ მწვავე სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობა მთიან რეგიონებში; □ შედარებით მცირე მოცულობის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები სოფლის მეურნეობასა და მასთან დაკავშირებულ სექტორებში;

□ ნაკლებად დივერსიფიცირებული სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა, დაბალი პროდუქტიულობა, სოფლის მეურნეობის სექტორში გაწეულ საქმიანობებში დაბალი დამატებული ღირებულება; □ სოფლად მცხოვრები ოჯახების შედარებით დაბალი

შემოსავალი და სიღარიბის მაღალი დონე; □ სოფლად დასაქმების შესაძლებლობათა სიმწირე;

□ მიწების დანაწევრება და არაეფექტური ეკონომიკური პირობები მიწათმოქმედების და მესაქონლეობის სექტორებში; არასათანადოდ განვითარებული (მათ შორის, სარწყავი) ინფრასტრუქტურა, საძოვრების სიმცირე, სასაწყობე და მარცვლეულის შესანახი ობიექტების სიმცირე ან/და მათი სარგებლობისთვის დაწესებული მაღალი ფასები;

მნიშვნელოვანი ფართობის აუთვისებელი ტერიტორიები/მიწები; გასადების ბაზრებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა;

□ ფინანსურ რესურსებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა; □ ფერმერული მეურნეობების განვითარების დაბალი დონე (ფერმერების უმრავლესობა იღწვის საარსებო ან ნახევრად კომერციული ბიზნესის შესანარჩუნებლად);

□ ბიზნესისა და მარკეტინგისთვის საჭირო უნარ-ჩვევების ნაკლებობა წარმოების შესაძლებლობების განვითარების დაბალი დონე; □ სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი; საქონლის ექსპორტისთვის კონკურენტუნარიანი პროდუქციის სიმცირე; ადგილობრივი კულტურების არასაკმარისი განვითარება იმპორტული პროდუქციის მიმართ კონკურენტუნარიანობის თვალსაზრისით; □ საკონსულტაციო მომსახურებაზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა; ახალი ტექნოლოგიების სიმწირე; □ არასათანადოდ განვითარებული ადგილობრივი საგზაო ინფრასტრუქტურა; სასმელი წყლის ოჯახებისთვის მიწოდების პრობლემა; □ მაღალი სიჩქარის ოპტიკურ-ბოჭკოვანი ინტერნეტის არარსებობა რიგ რეგიონებში;

□ გასაუმჯობესებელი და უფრო მეტად გასავითარებელი საზოგადოებრივი ცენტრები და მისი მეშვეობით შეთავაზებული

საჯარო და კერძო სექტორის სერვისების ხელმისაწვდომობის მასშტაბები; □ ადგილობრივი მოსახლეობის პასიურობა ადგილობრივი თვითმმართველობის საქმიანობაში ჩართულობის თვალსაზრისით და

ადგილობრივი თვითმმართველობის გამოუცდელობა განვითარების თანამედროვე მიდგომების გამოყენებაში;

□ საზოგადოებრივი ტრანსპორტის ნაკლებობა შორეული სოფლებიდან მოსწავლეების სკოლებში ტრანსპორტირებისთვის; სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის დაბალი ხელმისაწვდომობა პროფესიულ განათლებასა და ტრენინგებზე;

□ დაცული ტერიტორიების არასათანადო ეფექტურობა, გადაშენების პირას მყოფი სახეობების არასახარბიელო მდგომარეობა და ბუნებრივი რესურსების მარაგის არამდგრადი გამოყენება; □ დეგრადირებული ტყის ფონდის დიდი ნაწილი; სამოვრების მდგრადი მართვის პრინციპების დაცვის ნაკლებობა/არარსებობა;

□ წყლის დაბინძურება და ნარჩენების მართვის მოუწესრიგებელი სისტემა; კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული სირთულეები.

ეკონომიკური განვითარება და კონკურენტუნარიანობა: სოფლის ეკონომიკა შედარებით სუსტად არის განვითარებული და მას მნიშვნელოვანი სტრუქტურული ხარვეზები გააჩნია. აქედან გამომდინარე, იგი ნაკლებად კონკურენტუნარიანია და ადგილობრივი მოსახლეობისთვის ვერ ქმნის დასაქმებისა და მეწარმეობის განვითარებისათვის ხელსაყრელ შესაძლებლობებს. სოფლის ეკონომიკაში არსებული საწარმოო კაპიტალი მხოლოდ არსებობის აუცილებლობისთვისაა საკმარისი და იგი ძირითადად მიმართულია შიდა მოხმარებაზე, ვიდრე კომერციული მიზნებისთვის. ფერმერულ მეურნეობაში შეინიშნება წარმოების შესაძლებლობათა დეფიციტი და მაღალი დამატებული

ღირებულების მქონე პროდუქტის წარმოების არასაკმარისი სურვილი. სოფელს გააჩნია აუთვისებელი და გამოუყენებელი ბუნებრივი რესურსების მარაგი, რომელთა ჯეროვანი გამოყენებაც ხელს შეუწყობდა როგორც სოფლის განვითარებას, ასევე ქვეყნის ეკონომიკურ აღმავლობას.

სოფლის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია სოფლად ახალი სამუშაო ადგილების შექმნისთვის შესაბამისი პირობების შექმნა, მეწარმეობის განვითარების ხელშეწყობა, სოფლის მეურნეობის განვითარებისკენ მიმართული მიზნობრივი ღონისძიებები და სექტორში ინვესტიციების მოზიდვა. ეს საკითხები სოფლის განვითარების სტრატეგიის ძირითადი მიმართულებებია. მოკლევადიან პერიოდში სოფლის განვითარებას სტრატეგიამ დამატებული სარგებელი შეიძლება შესძინოს როგორც სოფლის მეურნეობის და სხვა მიმართულებებით არსებული ინიციატივების ერთობლივად თავმოყრის, ასევე, ახალი ინიციატივების პილოტირებით და წარმატებული მაგალითების პოპულარიზაციით.

სოციალური მდგომარეობა და ცხოვრების დონე: სოფლის მოსახლეობის სოციალური მდგომარეობა, განსაკუთრებით მაღალმთიან რეგიონებში, რთულია და ცხოვრების დონე დაბალი. სოფლის მოსახლეობა თანდათან მცირდება, ხოლო მოსახლეობის ასაკი იზრდება. ახალგაზრდა მოსახლეობისათვის, ტრადიციული და მცირე ზომის მეურნეობიდან გამომდინარე, თითქმის არ არსებობს სიღარიბისაგან თავის დასაღწევად აუცილებელი შესაძლებლობები. ოჯახების უმრავლესობა დამოკიდებულია ქალის შრომაზე, რაც ჯეროვნად არ ფასდება. დაბალი მწარმოებლურობა და ადგილობრივი ეკონომიკის განვითარების დაბალი დონე უარყოფითად აისახება სოფლად მცხოვრებთა შემოსავალზე. გარდა ამისა, წინა წლებში სოფლად მიწაზე საკუთრების უფლების რეგისტრაციის პროცესის გაჭიანურებამ, თავის მხრივ, შეაფერხა ფინანსებზე წვდომა, რაც გამოწვეული იყო ფერმერებისა და

შინამეურნეობების მიერ საკრედიტო რესურსის მისაღებად საჭირო უზრუნველყოფის საშუალებებზე (ძირითადად, უძრავი ქონების) საკუთრების უფლების დამადასტურებელი დოკუმენტაციის არქონით. სწორედ მიწაზე საკუთრების უფლების რეგისტრაციის არქონა არის მიწის ბაზრის განვითარების ძირითადი შემაფერხებელი ფაქტორი. მნიშვნელოვანია, რომ ამ მიზნით, საქართველოს მთავრობის ინიციატივით, 2016 წელს ამოქმედდა კანონი, რომელიც მიწის რეგისტრაციას ამარტივებს და მას მოქალაქეთათვის მაქსიმალურად ხელმისაწვდომს ხდის. საკანონმდებლო ცვლილებების მიზანი იმ სირთულეების აღმოფხვრაა, რომელთაც მიწის ნაკვეთების მფლობელები ქონების რეგისტრაციის პროცესში აწყდებოდნენ. კანონის თანახმად, მიწის ნაკვეთების რეგისტრაციის პროცედურა გამარტივდა; მოიხსნა ბარიერები, რომლებიც მესაკუთრეს ექმნებოდა, ხოლო რეგისტრაციის პროცედურა წახალისდა. ახალი კანონი უძრავი ქონების რეგისტრაციის პროცედურების გამარტივებასა და მესაკუთრის უფლებების დაცვაზეა ორიენტირებული. უპრეცედენტო პროექტი, რომელმაც მოქალაქეებისთვის მიწის რეგისტრაციის პროცესში არსებული ბარიერები მოხსნა, ხოლო პროცედურები მაქსიმალურად გაამარტივა, 2016 წლის 1 აგვისტოდან დაიწყო. რეგისტრაციის პროცესი, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობდა ფერმერული მეურნეობების და სოფლის მეურნეობის სხვა მნიშვნელოვანი დარგების განვითარებას.

გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა: საქართველო მდიდარია უნიკალური ბუნებრივი რესურსებით, რომელთა შენარჩუნება, მოფრთხილება და დაცვა აუცილებელია მომავალი თაობებისათვის. საქართველოს ეკოსისტემის მრავალფეროვნება საერთაშორისო დონეზეა აღიარებული, თუმცა ეკოსისტემაში შემავალი ადგილობრივი ჯიშების 60% გადაშენების პირასაა. არსებული მარეგულირებელი სისტემა საჭიროებს

განახლებას, ხოლო გარემოს დაცვის და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვის სისტემები - განვითარებასა და გაძლიერებას. პრობლემას წარმოადგენს ნარჩენების არაეფექტიანი მართვა და მისგან გამოწვეულ საფრთხეები, რაც უკავშირდება როგორც მუნიციპალური, ასევე სამრეწველო ნარჩენებით საზოგადოებრივი

ადგილებისა და წყლის მომპოვებელი ჭების დაბინძურებას. წყლის რესურსების დაბინძურება აზიანებს როგორც გარემოს სოფლად, ასევე ხელს უშლის ამ რესურსების ეკონომიკური პოტენციალის სრულყოფილად გამოყენებას.

სტრატეგიული ხედვა და ამოცანები: საქართველოს სოფლის მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის და სოციალური მდგომარეობის მუდმივი ზრდის უზრუნველყოფა, რომელიც დაეფუძნება მრავალფეროვან ეკონომიკურ შესაძლებლობებს, ხელმისაწვდომ სოციალურ სიკეთეებს, მდიდარ კულტურულ ცხოვრებას, გარემოს დაცვასა და ბუნებრივი რესურსების მდგრად მართვას.

ეს ხედვა გრძელვადიანია. სასურველი მდგომარეობის მიღწევას დასჭირდება მნიშვნელოვანი ძალისხმევა, პარტნიორობისა და დაინტერესებული მხარეების ინტენსიური მუშაობა და საზოგადოებრივი ინვესტიციები, რაც სტრატეგიით გათვალისწინებულ 2017-2020 წლების პერიოდს გაცდება.

შესაბამისად, ქვემოთ მოყვანილი სტრატეგიული ამოცანები ასახავს სოფლის განვითარების უახლოესი ოთხი წლის უმნიშვნელოვანეს პრიორიტეტებს და მთავრობის ხელთ არსებულ შესაძლებლობებს ამ პერიოდისათვის. ის მნიშვნელოვანი ამოცანები რაც ვერ გადაიჭრება ამ სტრატეგიით გათვალისწინებულ პერიოდში, ასახული იქნება სოფლის განვითარების სტრატეგიებში შემდგომი პერიოდისათვის.

საფრთხეები

სოფლად მცხოვრები მოსახლეობის რიცხოვნობის შემცირება სოფლად სიღარების მაღალი დონე და დაბალი შემოსავლები; სოციალურ დახმარებაზე დამოკიდებული ოჯახების დიდი წილი სოციალური დახმარების მიმღებთა საერთო რიცხვში სოფლად მოსახლეობის გადაბერება, განსაკუთრებით მთიან რეგიონებში სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაზე სტიქიური მოვლენების (სეტყვა, გვალვა, წყალდიდობაწყალმოვარდნა, ძლიერი ქარები და სხვა) უარყოფითი ზეგავლენა, გამძაფრებული კლიმატის ცვლილების ფონზე სამოვრების უსისტემო გამოყენების გაგრძელების შემთხვევაში მათი დეგრადაციის შექუქცევად ფაზაში გადასვლა ბიომრავალფეროვნების უწყვეტი და შეუქცევადი დაკარგვა საყოფაცხოვრებო ნარჩენების სტიქიური ნაგავსაყრელები ტყის ფონდის მიმდინარე დეგრადაცია ზედაპირული წყლების დაბინძურება, მათ შორის, სოფლის მეურნეობაში გამოყენებული სასუქებითა და ქიმიკატებით სოფლად სკოლის მიტოვების შედარებით მაღალი სიხშირე (განსაკუთრებით გოგონების მიერ)

სტრატეგიული ამოცანები: საქართველოში ამ ხედვის შეუფერხებელი განვითარებისათვის, სოფლის განვითარების სტრატეგიაში განსაზღვრულია 9 ამოცანა, რომელიც შემდეგ 3 პრიორიტეტშია გაერთიანებული:

1. ეკონომიკა და კონკურენტუნარიანობა;
2. სოციალური პირობები და ცხოვრების დონე;
3. გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა.

ეკონომიკა და კონკურენტუნარიანობა

ამოცანა 1: ფერმერული საქმიანობის ეკონომიკური გაჯანსაღება, რესტრუქტურირება და მოდერნიზაცია დივერსიფიკაციისა და ეფექტიანი მიწოდების ჯაჭვის განვითარების მეშვეობით.

ამოცანა 2: სოფლის ეკონომიკის დივერსიფიკაცია სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული ღირებულებათა ჯაჭვის გაძლიერებით და მდგრადი არასასოფლოსამეურნეო მიმართულებების განვითარების საშუალებით.

ამოცანა 3: სოფლად ტურიზმისა და შესაბამისი ტურისტული პროდუქტების განვითარება სოფლის სპეციფიკისა და უნიკალური კულტურული იდენტობის საფუძველზე.

სოციალური პირობები და ცხოვრების დონე

ამოცანა 1: ცნობიერების ამაღლება ინოვაციების და მეწარმეობის მიმართულებით. ასევე, თანამშრომლობის წახალისება უნარ-ჩვევების განვითარებისა და დასაქმების ხელშეწყობით (განსაკუთრებით ახალგაზრდებისა და ქალებისათვის).

ამოცანა 2: ინფრასტრუქტურა და სერვისები. სოფლის ძირითადი ინფრასტრუქტურის (მათ შორის კულტურულ მემკვიდრეობების ძეგლებამდე მიმავალი გზებისა და შესაბამისი ინფრასტრუქტურის) გაუმჯობესება და ხარისხიანი სახელმწიფო სერვისებით სარგებლობის ხელმისაწვდომობა, საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების ჩათვლით.

ამოცანა 3: ადგილობრივი მოსახლეობის ჩართულობა. სოფლის მოსახლეობის (განსაკუთრებით ქალებისა და ახალგაზრდების) ჩართულობის გაზრდა ადგილობრივი საჭიროებების იდენტიფიცირებასა და მათი გადაწყვეტის გზების განსაზღვრაში.

გარემოს დაცვა და ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვა

ამოცანა 1: წყლის, ტყისა და სხვა რესურსები. მიზნობრივ სოფლის ტერიტორიებზე წყლის, ტყისა და სხვა რესურსების მართვის გაუმჯობესება.

ამოცანა 2: ნარჩენების მართვა. სოფლად ნარჩენების მართვის მდგრადი სისტემების განვითარების ხელშეწყობა.

ამოცანა 3: კლიმატის ცვლილება. კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული შესაძლო ნეგატიური გავლენის შერბილების ღონისძიებების განხორციელება. რისკების შეფასება.

რისკების შეფასება

ინსტიტუციური დონე: სტრატეგიის განხორციელებაში ჩართულია როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების, ისე ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები. გარდა ამისა, სოფლის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია ჩართულობის მექანიზმის ეფექტიანი ფუნქციონირება, რაც გულისხმობს ადგილობრივი მოსახლეობის მონაწილეობას როგორც ადგილობრივი პრობლემების იდენტიფიცირებისა და საჭიროებების განსაზღვრაში, ასევე, მათ მოგვარებაში. შესაბამისად, კრიტიკულად მნიშვნელოვანია კომპეტენციების მკაფიო გამოიჯენა და მათ შორის აქტიური, კოორდინირებული თანამშრომლობა.

პოლიტიკური რისკები

რეგიონში არსებულმა გეოპოლიტიკურმა არასტაბილურობამ შესაძლოა უარყოფითი გავლენა იქონიოს სტრატეგიის განხორციელებაზე და დასახული მიზნების მიღწევაზე.

ეკონომიკური რისკები

ეკონომიკური ზრდის დაბალი დონე, ეკონომიკური არასტაბილურობა, სოფლად სუსტი სამეწარმეო უნარ-ჩვევები, ფინანსურ რესურსებსა და თანამედროვე ტექნოლოგიებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა, ინფრასტრუქტურის სუსტად განვითარების პირობებში, პოტენციურ რისკებს წარმოადგენს სოფლის განვითარებისთვის.

სოციალური რისკები

სოფლად არსებული არასახარბიელო დემოგრაფიული სტრუქტურა და მიგრაციის მაღალი დონე დაბრკოლებას წარმოადგენს სოფლის განვითარებისთვის. გარდა ამისა, ჯანდაცვასა და განათლებაზე შეზღუდულმა ხელმისაწვდომობამ შესაძლოა

ნეგატიური გავლენა იქონიოს სოფლის განვითარებაზე. სხვადასხვა ადგილობრივ სამოქმედო ჯგუფებს შორის და მათ ფარგლებში თანამშრომლობის დაბალი დონე სოფლის განვითარებისთვის ასევე შესაძლო რისკებია.

ფინანსური რისკები

სოფლის განვითარებისთვის საჭირო ღონისძიებებისთვის აუცილებელი ფინანსური რესურსების ნაკლებობა ან/და მათი არასათანადო მართვა შესაძლო ბარიერია სოფლის განვითარებისათვის.

ეკოლოგიური რისკები

კლიმატის ცვლილება, წყალდიდობები და სხვადასხვა შესაძლო ბუნებრივი კატასტროფები საფრთხის შემცველია სოფლის განვითარებისათვის. უფრო მეტიც, გარემოსდაცვით საკითხებზე სოფლის მოსახლეობის ცოდნის დაბალმა დონემ სოფლის ტერიტორიების გარემოზე შესაძლოა ნეგატიურად იმოქმედოს.

ზოგადი მიმოხილვა

წინამდებარე სტრატეგია მოიცავს სოფლის განვითარებასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა მიმართულებას, მათ შორის, გარემოს დაცვას, ტურიზმს, სოფლის მეურნეობას, სოფლის ინფრასტრუქტურას, სოფლის ეკონომიკურ განვითარებას და ა.შ. აქედან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია სამთავრობო უწყებებს შორის

მჭიდრო თანამშრომლობა და ამასთანავე, ფუნქციების მკაფიო გამიჯვნა. თითოეული უწყების პასუხისმგებლობას წარმოადგენს, ადგილობრივი საჭიროებების გათვალისწინებით, ისეთი ღონისძიებებისა და პროგრამების განხორციელება, რომლებიც ხელს შეუწყობს სტრატეგიით განსაზღვრული ამოცანების შესრულებას და სოფლის განვითარების მიმართულებით ეფექტიანი პოლიტიკის განხორციელებას.

განხორციელების ინსტიტუციური ჩარჩო და კოორდინაცია

სოფლის განვითარების სტრატეგიის განხორციელებას კოორდინაციას გაუწევს სოფლის განვითარების უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭო (შემდგომში - საკოორდინაციო საბჭო), რომელიც შეიქმნება და უზრუნველყოფს ამ პროცესში ყველა შესაბამისი პასუხისმგებელი სახელმწიფო უწყების ჩართულობას.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტრო არის სოფლის განვითარების სტრატეგიისა და შესაბამისი სამოქმედო გეგმის განხორციელების პროცესში წამყვანი უწყება, რომელიც ხელმძღვანელობს საკოორდინაციო საბჭოს.

სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის ეფექტიანი განხორციელებისთვის საკოორდინაციო საბჭო აქტიურად ითანამშრომლებს ადგილობრივ ხელისუფლებასთან, კერძო სექტორთან და სამოქალაქო საზოგადოებასთან, რაც

წარმოადგენს ეფექტიანობის, გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების გარანტს.

მუნიციპალიტეტების ჩართულობა ეფექტიანია ასევე სოციალური ხასიათის ღონისძიებების ორგანიზების მიმართულებით, რაც ხელს შეუწყობს ევროკავშირში არსებული LEADER-ის მიდგომის შესაბამისი, ადგილობრივი სამოქმედო

ჯგუფების ფუნქციონირებას და მათ მიერ ადგილობრივ საჭიროებებზე ორიენტირებული განვითარების გეგმის შემუშავებას.

საქართველოს სოფლის მეურნეობის სამინისტროში შეიქმნება სოფლის განვითარების დეპარტამენტი, რომელიც განხორციელებს სტრატეგიით და სამოქმედო გეგმით განსაზღვრული ღონისძიებების ადმინისტრირებას, ხოლო სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის განხორციელებასთან დაკავშირებული მონაცემების შეგროვებასა და რეგულარული მონიტორინგის ანგარიშების მომზადების კოორდინაციას უზრუნველყოფს შესაბამისი სტრუქტურული ერთეული.

სოფლის განვითარების სტრატეგიით გათვალისწინებული ამოცანების ეფექტიანად განხორციელების მიზნით, საკოორდინაციო საბჭო უზრუნველყოფს შესაბამისი საშუალოვადიანი სამოქმედო გეგმის შემუშავებას.

დაფინანსება

სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა განხორციელდება საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტით, ასევე, ქვეყნის ძირითადი მონაცემების და მიმართულებების დოკუმენტით (BDD) გათვალისწინებული პასუხისმგებელი უწყებების ასიგნებების ფარგლებში, რომელიც საფუძვლად უდევს სახელმწიფო ბიუჯეტის დაფინანსებას.

სახელმწიფო ბიუჯეტი არის სოფლის განვითარების სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის განხორციელების დაფინანსების ძირითადი წყარო. საქართველოს შესაბამისი სამინისტროების და საქართველოს მთავრობას დაქვემდებარებული შესაბამისი უწყებების მიერ მომზადებული სტრატეგიის დოკუმენტები და სამოქმედო გეგმები უნდა შეესაბამებოდეს ამ სტრატეგიით განსაზღვრული პოლიტიკის პრიორიტეტებს.

სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის ეფექტიანი განხორციელებისთვის უზრუნველყოფილ იქნება საერთაშორისო პარტნიორების და დონორი ორგანიზაციების ჩართულობა.

სოფლის განვითარების მიმართულებით ინიცირებული პროექტების დაფინანსება განხორციელდება სხვადასხვა უწყების დაქვემდებარებაში არსებული პროექტების განმახორციელებელი სააგენტოების ან/და ფონდების მიერ.

საერთაშორისო თანამშრომლობა

სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის ეფექტური განხორციელებისათვის, საქართველოს მთავრობა მჭიდროდ ითანამშრომლებს საერთაშორისო

პარტნიორებთან, საერთაშორისო დონორებთან და საფინანსო ინსტიტუტებთან როგორც რესურსების მობილიზების, ასევე, ტექნიკური მხარდაჭერის მიღების მიმართულებით. ამ მხრივ პრიორიტეტულია თანამშრომლობა ევროკავშირთან. 6.5. დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობა

სოფლის განვითარების პროცესში ყველა დაინტერესებული მხარის აქტიური მონაწილეობა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს სტრატეგიით დასახული მიზნების ეფექტიან განხორციელებას და შედეგების მდგრადობას. განსაკუთრებული მნიშვნელობა მიენიჭება როგორც მოსახლეობის, ასევე კერძო სექტორისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების ინფორმირებულობას, მათ კონსულტაციებში ჩართულობის უზრუნველყოფას, რათა გამოხატონ თავიანთი აზრი და მოახდინონ მათთვის მნიშვნელოვანი საკითხების ინიცირება. აღნიშნული პროცესი იძლევა „ქვემოდან ზემოთ“ მიდგომის განხორციელების შესაძლებლობას და უზრუნველყოფს სოციალური განათლების, ნდობის და ურთიერთგაგების გაღრმავებას.

შესაბამისად, განისაზღვრება დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის მექანიზმები.

მონიტორინგი და შეფასება

სტრატეგიის განხორციელების პროცესში შემუშავდება მონიტორინგის და შეფასების ერთიანი სისტემა, რათა განისაზღვროს ეკონომიკური ზრდის და სოფლის განვითარების სათანადო პოლიტიკის ჩარჩო.

მონიტორინგისა და შეფასების ერთიანი სისტემა უზრუნველყოფს კონკრეტული პოლიტიკის მიმართულებით განხორციელებული ღონისძიებების შედეგებისადმი ერთიან მიდგომას და შეფასებას, რაც მნიშვნელოვანია დაგეგმილი ღონისძიებების ეფექტიანობისთვის.

მონიტორინგის და შეფასების ერთიანი სისტემა გამოიყენებს შეთანხმებულ ინდიკატორებს რომლებიც ასახავენ საწყის მდგომარეობას, სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებული ღონისძიებების განხორციელების, მათი უშუალო შედეგებისა მაღალი დონის საბოლოო მიზნების მიღწევის მდგომარეობას.

სტრატეგიის და სამოქმედო გეგმის განხორციელების მონიტორინგს უზრუნველყოფს საქართველოს სოფლის განვითარების უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭო.

საერთაშორისო, რეცენზირებადი და რეფერირებადი
სამეცნიერო ჟურნალი

ეკონომიკა და ფინანსები

ჟურნალი წარმოადგენს აკადემიურ გამომცემლობას, რომელიც ყოველკვარტლურად აქვეყნებს სამეცნიერო სტატიებს ისეთ სფეროებში როგორცაა ეკონომიკა, ფინანსები, სოციალური მეცნიერებები და ბიზნეს-ტექნოლოგიები

მთავარი რედაქტორი - ეკონომიკის დოქტორი, საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტის პროფესორი დავით ჩახვაშვილი

<https://www.linkedin.com/in/davit-chakhvashvili/>

<https://www.facebook.com/davit.chakhvashvili1099>

ყდაზე გამოსახულია ანაკლიის პორტის გეგმა. ქალაქი ანაკლია და სპეციალური ეკონომიკური ზონა ღრმაწყლოვანი პორტის ოპერირებასთან ერთად განვითარდება. ის შეავსებს პორტის საქმიანობას და ხელს შეუწყობს მისი, როგორც ქვეყნის მნიშვნელოვანი ეკონომიკური პროექტის განვითარებას. ანაკლიის პორტი მოემსახურება ბაზრებს კავკასიის რეგიონში (ასევე ცენტრალური აზიისა და კავკასიის იმ რეგიონებს, რომელთაც ზღვაზე გასასვლელი არ აქვთ), 17-მილიონიანი მომხმარებლით, ცენტრალურ აზიაში (ყაზახეთი, უზბეკეთი, თურქმენეთი, ყირგიზეთი და ტაჯიკეთი) და ჩრდილოეთ ირანში, ჯამში 147 მილიონი ადამიანით.